MARIN PREDA

Tinereţea lui Moromete

piesă în două acte
(nouă tablouri)

PERSONAJELE
(în ordinea intrării în scenă)

ILIE MOROMETE
CATRINA
ILINCA
ARISTIŢA
ACTIVISTUL DE SERVICIU
NICULAE
TOVARĂŞUL PRIM
ALBOAICA
ALBEI
CATRINA ALBOAICII
SANDE
CÎRSTACHE AL LUI DUMITRACHE
NAE CISMARU
COSTACHE AL JOACHII
GIUGUDEL
MATEI DIMIR
VASILE AL MOAŞII
STAN
OMUL DIN COTIGEOAIA
GHEORGHE
OMUL DE LA TELEFON
ISOSICĂ
PLOTOAGĂ
PAZNICUL DE LA ARIE
PLUTONIERUL MOISE
NĂSTASE RĂDULESCU
DAN
FICA
RĂDIŢA
FICA-FETIŢA
SOLDATUL DE LA SILOZ
ŢUGURLAN
UN LĂUTAR
AVIATORUL
ŢĂRANI, FEMEI, FLĂCĂI, FETE, UN INDIVID CARE TRAGE CU URECHEA

Nota redacţiei

Textul lui Marin Preda, pe care îl publicăm în paginile următoare, nu era destinat, în primul rînd, unei prompte tipăriri, ci unei foarte apropiate reprezentări (cu această dramatizare avea să se deschidă, desigur, stagiunea viitoare a Teatrului Naţional). Unele împrejurări — printre care aceea că diferiţi pasionaţi ai prozelor sale luaseră iniţiativa dramatizării unui episod sau altul al faimoasei vieţi a Moromeţilor — dar, în egală măsură, insistenţele

ACTUL I

Tabloul 1

Tinda casei Moromeților. Seara. Catrina, o țărancă scundă de vreo patruzeci și cinci de ani, la masă, pune ciorbă în străchini, bărbatului, un țăran de cincizeci de ani, și fetei, în preajma măritișului. Țăranul, Ilie Moromete, mănîncă senin, ca și cînd ar fi singur.

Scena 1

CATRINA *(strigînd)* : ...Asta ai făcut din copilul tău ! De dragul ălora de la București, nu l-ai mai lăsat să-și urmeze darul cu care l-a înzestrat Dumnezeu. L-ai făcut să intre, el, copil curat, în rîndul celor ce nu cred în Isus, și să vie aici, în fața oamenilor, și să-l omoare. El, săracu', nici acum nu știe de ce nu l-ai mai lăsat tu să-și urmeze școala. Nu-i nimic, mă duc eu și-i spun și n-o să te mai vadă pe urmă cîte zile oi avea, sau să-ți mai trimită un ban...

ILINCA : Gata, mamă, acum mîncăm. Pînă și turcul, înainte să taie capul cuiva, lăsa omul să mănînce.

MOROMETE : Păi asta mai are vreun Dumnezeu, Ilinco ? Zice că se duce la biserică ! ! !

CATRINA : Să nu pomenești tu numele lui Dumnezeu ! *(Gustă din ciorbă, vrînd să vadă dacă e destul de acră sau sărată. Nu e, se ridică și pune încă sare. Îl imită, batjocurindu-i seninătatea.)* „Păi asta mai are vreun Dumnezeu !" Ca și cînd tu ai avut, că pînă la bătrînețe ne-ai lăsat tot pe drumuri, doar-doar s-or întoarce ăia de la București, să ne dea afară și el să rămînă cu ei. Feciorii, de ! Și, noi, la grajd ! Că, zice *(și iar îl imită)*, ci-ar fi să ne facem noi acilea o cojmelie a noastră ? Adică să împărțim grajdul în două. *(Otrăvită.)* Ai spus sau n-ai spus ?

ILINCA : Și ce dacă a spus, mamă, ce e rău dacă o să aveți voi doi o cojmelie ? Sînteți oameni bătrîni, casa asta ați face bine să mi-o lăsați mie, care în toamnă mă mărit și o să vă fac nepoți. Unde o să-i cresc ?

CATRINA : Nu pentru tine pregătește el cojmelia, ca să te lase pe tine aici. Dacă ar fi așa, de ce nu se duce s-o treacă pe numele tău ? Ei ? ! De ce nu se duce ? *(În tăcerea pe care Moromete n-o rupse, ca și cînd n-ar fi auzit.)* Păi cum să se ducă, nu mi-a spus mie ieri a lui Trafulică, la biserică : „Vezi, Catrino, că alde Ilie al tău

---

cîtorva prieteni și admiratori — printre aceștia, cu deosebire, Radu Beligan, care a văzut, întotdeauna, în Ilie Moromete, un personaj cu extraordinare virtuți dramatice —, l-au determinat să se pună pe lucru, de îndată ce a încheiat Cel mai iubit dintre pămînteni. *De aci, se poate vedea, încă o dată, în ce cumplită măsură, munca lui Marin Preda era fără răgaz, fără pauză : „odihna războinicului" nu putea veni decît odată cu moartea. În ultimele săptămîni ale vieții, ajunsese în faza definitivării, și, pe drept, promiscse dramatizarea sa Teatrului Național, împreună cu ai cărui reprezentanți, literari și artistici, revedea pagină cu pagină, în vederea pregătirii spectacolului. Dar, să aștearnă un* exequatur, *pe acest text, nu a mai ajuns. Așadar, cîntecul de lebădă — pe care soarta l-a gîtuit la ultimele note — al marelui romancier, a fost un text dramatic...*

Publicăm Tinerețea lui Moromete, *pe ale cărei ultime revizii s-a prăbușit condeiul lui Marin Preda, cu un sentiment în care emoția se împletește cu răspunderea. O facem cu convingerea că dăm la lumină un text de o deosebită valoare dramatică și, în același timp, un prețios document de creație, atît pentru istoria literară, cît și pentru teatru.*

La sfîrșit, cititorii vor putea afla, din nota redactată de regizoarea Anca Oranez-Doroșenco — care, în faza finală, a avut, din partea Teatrului Național, sarcina contactului cu scriitorul — cîteva amănunte, în legătură cu ultimele evoluții ale acestui text.

a trimis vorbă lui alde Achim să se întoarcă acasă, îi lasă casa la dispoziție..." Și ăla o să vie, că l-au dat afară de la *Aprozar*, unde a intrat cînd i-a luat statul prăvălia.

ILINCA *(neîncrezătoare, dar și neliniștită)* : Așa, tată ? !

(Moromete se opri din mîncat. Deodată aruncă lingura pe masă cu violență, își duse mîna la gît și își sfîșie cămașa de pe el. Se ridică în picioare, și, cu pași mari, cobori în curte și o luă spre grădină. Se opri printre salcîmi, își ridică privirile spre cer și văzu norii care alergau.)

MOROMETE : Unde să mă duc ? Unde să mă duc și să scap ? Asta e în stare să-mi scoată sufletul pînă la moarte... *(Își plecă fruntea, copleșit, și începu să-și răsucească o țigară.)* Și dacă aș muri ? ! Nu e o idee ? ! Mori, și gata ! Copiii sînt toți pe la rosturile lor, ce-ți mai rămîne, ca să mai faci umbră pămîntului ? Nimic ! *(Rămase așa, privind undeva departe, peste curte.)*

ILINCA *(vine după el, în timp ce Catrina, îmbrăcată în negru, iese pe poartă)* : Tată, să nu cumva să-l aduci pe Achim acasă. N-ar avea nici un rost ! Eu n-am nici un interes, dacă vrei să știi, fiindcă aviatorul meu mi-a și spus : dacă nu te înțelegi cu ai tăi, mergem la mine, lîngă Ploiești și, cu timpul, din leafa mea, ne facem noi o casă a noastră.

MOROMETE *(nemișcat)* : E o idee.

ILINCA : Da, dar n-are nici un rost, fiindcă trai cu mama n-o să mai ai tu, după aia. Ai văzut cît e de otrăvită, a fost ea și pînă acum, dar aia a lui Trafulică a scos-o din pepeni. E adevărat că ai să-l chemi pe Achim îndărăt ?

MOROMETE *(țeapăn)* : E o idee.

ILINCA *(veselă)* : E o idee ? ! Asta înseamnă că mai ai și altele în cap. Eu îți spun s-o alegi pe-aia bună, să nu rîdă lumea de noi... *(Își legă broboada strîns și porni spre casă. Moromete trase din țigară și o luă spre casă, cu pași pierduți... în treacăt văzu o ulucă slăbită, dădu în ea cu pumnul, o furcă de fier rezemată de grajd, dar cu colții în afară, se putea cineva înțepa în ea, o întoarse cu colții spre zid.)*

Scena 2

A treia zi, spre prînz. Ilinca mătură bătătura. Catrina intră pe poartă. Este îmbrăcată de sărbătoare, broboadă neagră, bluză închisă, fustă lungă, de asemenea neagră. Moromete zace pe prispă.

ILINCA *(o întîmpină)* : Tu unde tot umbli, mă lași pe mine să am grijă de toate, de vacă, de caii ăia, care stau acolo singurei, n-are cine să le dea apă, tata zace de trei zile, nici nu mai mănîncă...

CATRINA : Am fost la ailaltă, în vale...

ILINCA : Și te-a uitat Dumnezeu pe-acolo ?

CATRINA : Ia taci din gură ! Că acu' nu-ți mai dau ale două pogoane de pămînt.

(Soarele asfințea în ferestre. Catrina se apropie de prispă și, sub razele galbene, văzu chipul neras și scofîlcit al bărbatului ei, care dormea ca un mort. Îl zgîlții.)

CATRINA *(cu dușmănie)* : Eeee, ce e cu tine, scoal' în sus și vezi de caii ăia, sau ai intrat în anul morții ? ! *(Moromete gemu și bolborosi ceva de neînțeles, cu o voce de pe altă lume, fără să deschidă ochii.)* Am simțit eu că ai intrat în anul morții ! Mă duc la ailaltă, în vale, și-o s-o iau și pe Ilinca cu mine. O să aibă acum grijă de tine Guica, o să vie din smîrcurile iadului să-ți ție lumînarea.

(Intră în casă și începu să dea jos pături și velinți de pe ladă, și din ea scoase rufărie și lucruri de îmbrăcăminte și făcu un pachet... În același timp, Moromete se ridică în capul oaselor, să vadă ce se întîmplă în casă, dar căzu, bolborosind.)

MOROMETE : Ilinco !

ILINCA : Ce e, tată ? De ce nu-mi spui mie că vrei să te duci în grădină ?

(Și dibui sub scară un baston cu gogă la cap. Se întoarse, îl ridică pe taică-su de jos și îi dădu goga să se sprijine. Moromete arăta jalnic, abia se mișca. Abia coborî scările pridvorului și trecu spre grădină.)

CATRINA *(iese din casă cu un braț de lucruri pe care le leagă, îndîrjită)* : Fată, mergi cu mine. Altfel, îți spun, nu mai pupi de la mine pămînt.

ILINCA : Bine, mamă... *(ezitînd)*, dar nu acum... mîine...

CATRINA : Gîndește-te. *(Și pleacă spre poartă.)* Altfel, pămîntul o să i-l dau Alboaicii, care o să mă țină, dacă am crescut fată care se dă cu tat-său, care vrea să mă arunce pe drumuri.

ILINCA : Bine, mamă, bine ! Pleacă odată ! *(Ținea o oală de lapte în mînă. Era goală. O puse pe poliță, la geam, foarte mirată, căutînd parcă ceva. Luă*

în mină una plină.) Asta am muls-o acum. *(Reveni la cea dintîi.)* Aici am pus-o ! ! Era plină. *(Se strîmbă de nedumerire şi dădu din umeri. Moromete tocmai se întorcea din grădină.)* Tată, să chem doctorul ? De ce nu spui ce te doare ?

MOROMETE *(cu glas stins şi senin, de om care n-o mai duce mult şi nici nu prea mai ştie ce spune)* : Nu mă doare nimic. Unde e mă-ta ?

ILINCA *(minioasă)* : A plecat la Alboaica.

MOROMETE *(milogindu-se, subţire)* : Şi nu ţi-a spus să te duci cu ea ?

ILINCA : Ba mi-a spus, da' ce, eu mă iau după capul ei ? *(Moromete se urcă pe prispă cu gemete senine, sau mai degrabă senile. Ilinca se uită la el lung, din prag, tăcută, cu braţele încrucişate pe sini. Soarele de iunie ardea ca focul. Amurgul lung de iunie se stingea în ferestre.)* Tată, bea măcar puţin lapte.

MOROMETE : Ai ?

ILINCA : Niţel lapte cu pîine înmuiată. De cînd te ştiu, ţi-a plăcut laptele proaspăt, de la vacă, cu pîine înmuiată.

MOROMETE *(aiurea)* : Şi mie mi-a plăcut. Dar şi o ţuiculiţă. Ştii, mie nu-mi place băutura, ca pisicii untura.

ILINCA *(fluturîndu-şi mîinile în aer)* : Ei, de unde să mă duc eu acuma să-ţi aduc ţuiculiţă, înainte de seceratul grîului ?

MOROMETE : Atunci, nu te duce.

(Ilinca se apropie de gardul vecinilor şi strigă.)

ILINCA : Ţaţă Aristiţo ! *(Şi, după ce femeia se apropie, îi şopti.)* Tata e bolnav, îmi cere să-i dau niţică ţuică.

ARISTIŢA : Ce e, bia, cu nea Ilie ? Văz că ţaţa Catrina a plecat cu o boccea. Unde s-a dus ?

ILINCA *(cu ironie)* : La ailaltă, în vale !

ARISTIŢA : La Alboaica ! Vezi, fă, că Alboaica vrea să pună mîna pe pămîntul vostru. Cînd a auzit-o pe mă-ta că vrea să stea la ea, cică i-ar fi spus : „Mamă, te îngrop, dar să treci patru pogoane pe numele meu !“ Să-i spună asta mă-ti, care e şi ea, mă-sa, muiere tînără !... Adică, ea crede că ţaţa Catrina nu mai are mai mult de trăit decît o babă ! ?

ILINCA : Parcă eu mă iau după prostia Alboaicii...

(Aristiţa plecă şi se întoarse cu o mică sticlă în mînă.)

ARISTIŢA : Ţine, fată, şi sănătate lui nea Ilie.

(Moromete duse această mică sticluţă la gură şi nu-i dădu drumul pînă n-o goli.)

MOROMETE : Acuma, du-te la mă-ta.

(Şi aruncă sticluţa aiurea şi se întoarse cu spatele, foindu-se îndelung pe prispă, culcîndu-se înainte de a se linişti, spre nedumerirea fetei, care întîi se strîmbă şi abia apoi dădu din umeri cu nepăsare.)

Tabloul 2

Sediul Comitetului raional de partid. O sală de aşteptare.

ILINCA *(activistului de serviciu)* : Vreau să vorbesc cu fratele meu, Nicolae Moromete.

ACTIVISTUL *(ridică receptorul)* : Tovarăşe Moromete, vă caută sora. Da... Să aştepte... Aşteptaţi.

(Ilinca îşi desfăcu baticul şi îl înnodă la loc. Niculae ieşi după un timp, cu un aer grăbit, urmat de alt activist.)

NICULAE *(parcă luînd-o la rost)* : Ce e cu tine ? Iar vrea tata bani ? Spune-i că n-am. *(O conduce într-un loc izolat pe o bancă. Vorbeşte încet.)*

ILINCA : Ho, că nu-ţi cere nimeni ! Mai bine ai mai veni şi tu pe-acasă, că pe mama şi tata i-a apucat pandaliile la bătrîneţe. Mama a fugit de-acasă şi l-a lăsat pe tata bolnav, şi zice că dacă nu fug şi eu, nu-mi mai dă pămînt.

NICULAE *(zîmbind)* : Unde a fugit ?

ILINCA *(batjocoritoare)* : Unde să fugă ? ! Unde tot spune ea, de ani de zile, de ne-a împuiat capul : la ailaltă, în vale !

NICULAE : La Alboaica ? *(Şi izbucni în hohote de rîs.)*

ILINCA : Ei, uite că acuma chiar a fugit, ne facem de rîs în sat. Eu ştiu de ce a căzut tata bolnav. *(Scoţîndu-şi baticul şi dregîndu-şi părul. Ai fi zis că n-o să şi-l mai pună pe cap, dar, după ce îşi aranjă bine părul, şi-l puse la loc.)* Îi e frică să nu-ţi spună de ce nu te-a mai lăsat el să-ţi termini...

NICULAE : Ei, de ce ? !

ILINCA : În anul ăla s-a dus la Bucureşti, la alde Paraschiv, Nilă şi Achim, cu chimirul plin de bani, şi i-a îndemnat să se întoarcă acasă. Şi mama

a aflat. De atunci a început ea să nu-l mai vază în ochi. Nu ţi-a spus, dar acum l-a amenințat că o să-ţi spună, şi tatei îi e frică să nu te piardă şi pe tine, după ce i-a pierdut pe cei trei.

NICULAE : Poveste veche. Nu-mi mai pasă mie de chestii de-astea. Nu înţeleg cum oamenii îşi pot otrăvi viaţa cu istorii de pe vremea lui Pazvante-chiorul.

ILINCA : Uite că se otrăvesc ! Vino şi spune-i tatei ce-mi spuseşi mie acuma, şi spune-i şi mamei să-şi scoată din cap ideea că o să se întoarcă Achim şi o s-o arunce pe drumuri.

NICULAE : Nici nu mă gîndesc ! Eu în satu-ăsta unde era gata să fiu omorît nu mai calc. Să vie tata la mine, ca şi pînă acum.

ILINCA : Cum o să vie, dacă zace ?

NICULAE : Cînd o să se facă bine !

ILINCA : Şi dacă nu se face ? Dacă moare ?

NICULAE : N-o să moară din pricină că o să mă supăr eu de greşelile lui de altădată. Spune-i că habar n-am ! O să-i spun eu, într-o scrisoare, şi cu asta, basta.

ILINCA : Nu vrei să vii !

NICULAE : Nu !

ILINCA : Şi te mai miri cum se pot otrăvi oamenii de istorii de pe vremea lui Pazvante-chiorul. Văd că te otrăveşti şi tu. Oamenii ăia care te-au bătut pe tine în faţa primăriei, în '46, eee... *(se strîmbă şi îşi flutură şi-un braţ prin aer)* ...s-au dus, i-a luat zbenga, cît e de-atunci, şapte ani, nişte hodorogi, care le era frică, de averile lor ; te-ai apucat tu să-i înfrunţi, să le ţii discursuri... Mare deştept şi tu, ce să zic... Şi de-aia nu vrei să mai vii prin sat, să-ţi vezi părinţii şi rudele...

NICULAE *(ride)* : Ai dreptate, dar tot nu viu. Nu erau numai chiaburi hodorogi, atunci, în faţa primăriei, erau de toate soiurile şi îi ştiu pe toţi, unii conduc acum comuna şi organizaţia de partid. N-a sărit unul să mă apere ! Dacă viu, îi arestez.

ILINCA : Vezi să nu-i arestezi !

NICULAE : Asta e, că n-o să pot să-i arestez, şi-or să-mi rîdă-n nas. N-am nici un chef. *(Scîrbit.)* Să-i ia mama dracului, cu intrigile lor cu tot !

ILINCA : Bine, Niculae, faci cum vrei ! *(Deodată, plină de afecţiune.)* Îmi pare rău doar că nu poţi să mă ajuţi. Mama e în stare să nu-mi mai dea nici un pogon de pămînt dacă nu-l las pe tata singur. Nu e în doagele ei. Cum pot să-l las ? ! Spune şi tu !

NICULAE : Nu-l lăsa ! Cît despre pămînt, ce vrei tu să faci cu el ? În doi-trei ani, tot pămîntul trece la colectiv. Ce atîta zbatere ?

(Ilinca, ţărancă, se posomorî.)

ILINCA : Asta, cine vrea ! Prin liberul consimţămînt ! N-or să mă bage cu forţa.

NICULAE : Cum ai zis ? ! Liberul cum ? !

ILINCA : Prin liberul consimţămînt... *(Repetă, îndărătnică. Niculae izbucni într-un ris colosal.)* Ce e de rîs aici ? !

NICULAE : Bineînţeles. Bineînţeles. Bineînţeles că prin liberul consimţămînt. O să ţi-l dai, liberul ăsta... *(Şi iar se frînse pe spate şi rise. Ilinca se ridică şi-şi aranjă broboada.)*

ILINCA : Sînt de acord, dar în ăştia doi-trei ani, cît zici tu, vreau pămîntul meu, şi mai ales casa, indiferent de ce-o să se întîmple. Vreau să-mi fac nunta mea, în toamnă, la casa mea, cu pămîntul meu. Ai să vii la nuntă ? Să nu zici că n-o să vii, că mă supăr pe tine şi n-o să mai vreau să te mai văd niciodată.

NICULAE : Da, da, asta da, la nunta ta o să viu ! Faci nuntă mare ?

ILINCA : Da, vreau să fac nuntă mare. *(Iese, hotărîtă.)*

(Primul secretar vine din biroul lui.)

NICULAE : Tovarăşe prim, am probleme în familie, m-aş duce cîteva zile în Siliştea.

TOVARĂŞUL PRIM : Du-te, şi cu ocazia asta raportează cum merg acolo pregătirile cu campania. N-ar strica să rămîi pînă după strîngerea recoltei.

NICULAE : Ştiţi, Iosif cunoaşte acolo toate problemele.

TOVARĂŞUL PRIM : Bine, ştiu că ai pică pe satul natal. O atitudine nejustă, dar văd că persişti, oi fi avînd şi tu motivele tale.

NICULAE : Le am, tovarăşe prim !

TOVARĂŞUL PRIM : Tocmai de-aia, după campanie va trebui să pleci în Ardeal, e o sarcină de partid. Ni s-a cerut să detaşăm unele cadre, să-şi îmbogăţească experienţa.

NICULAE : Da, mi-aţi spus.

TOVARĂŞUL PRIM : Aşa că du-te pe-acasă cîteva zile, fiindcă pe urmă o să-ţi fie mai greu. Va trebui să pleci în Ardeal. Noroc !

Tabloul 3

Scena 1

La Alboaica se ţinea, ca să zicem aşa, un consiliu de familie, compus din Catrina, Alboaica, bărbatu-său — Albei, fata lor mai mare, pe care o chema tot Catrina, şi Sande, băiatul lor mai mic, de optsprezece ani.

ALBOAICA : Mamă, ţi-am spus, te îngrop, dar să-i treci, înainte, lui Sande patru pogoane de pămînt.

CATRINA *(scoasă din pepeni)* : Ce tot îmi spui tu mie vorba asta ? ! Te-am mai auzit de cîteva ori.

ALBEI : Da, şi eu te-am auzit !

CATRINA ALBOAICII : Da, mamă, ce vorbă e asta ? !

ALBEI : Vrea să spună că o ţine cît o trăi...

CATRINA : Nu vă trec eu, înainte, patru pogoane de pămînt... Să mă aruncaţi şi voi pe drumuri ? ! După ce mor eu, vi le las.

SANDE : Bunico, n-am eu nevoie de pogoanele matale. Stai la noi cît vrei şi ne laşi cît vrei.

ALBOAICA *(veselă)* : Eu zic, mai bine să te întorci acasă, vorba lui Sande, n-avem nevoie... Că, după ce mori, mamă, pămîntul îl ia Ilinca şi Niculae. E dreptul lor. Dacă l-ai trece dinainte, zic şi eu, aşa, cine ştie, poate ne îngropi tu pe noi ! *(Şi rise.)*

CATRINA *(cu ură)* : Mai bine să mă duc în lume, decît să mă întorc la ăla.

ALBOAICA *(mereu veselă şi ironică)* : Păi dar, s-a măritat fata ieri-alaltăieri, şi-a fugit de la bărbat.

CATRINA : Şi ce, dacă am fugit ! Mă priveşte ce fac. Şi pămînt nu vă dau la nimeni. Îl las bisericii, lăcaşul lui Dumnezeu.

CATRINA ALBOAICII : Vezi că te-aşteaptă popa. Tot a rămas el văduv ! Te face preoteasă !

CATRINA *(făcindu-se că n-a auzit)* : Aţi pupa voi, să vă dau pămînt. *(Şi se ridică obidită şi ieşi.)*

Scena 2

Amurg. Moromete zace în pat. Ilinca deretică. Zgomot la uşă.

MOROMETE *(fără să se întoarcă)* : Cine e ?

CATRINA : Eu sînt, nu pentru tine am venit, pentru fata asta, care se măritâ, da' să nu te-aştepţi că o să murim de grija ta.

MOROMETE : De ce să mori de grija mea, ţi-a cerut cineva să mori ? Te-ai dus la ailaltă, în vale, de ce te-ai întors ? *(Se mişcă încet în pat, ca şi cînd ar fi vrut să se culcuşească mai bine şi să boleasca mai departe, fără să-şi arate faţa bărboasă.)* Ştiu că dacă n-ar fi fata asta, nu mi-ai da nici o cană cu apă. Aşa că...

(Se făcu tăcere. Catrina se dezbrăcă de hainele bune cu care venise şi nu răspunse decît tîrziu.)

CATRINA : Aşa că, ce ? ! Ai făcut-o şi ai crescut-o tu ? Ce-i rămîne ei de pe urma ta ? Vezi bine că ai intrat în anul morţii şi nu te gîndeşti să-i dai şi ei cîte-un pogon de pămînt !

MOROMETE : De unde ştii tu că am intrat în anul morţii ?

CATRINA *(fără şovăire)* : După fapte ; faptele te-au pus în pat !

MOROMETE : Faptele mele crezi tu că sînt rele, ca să mă vezi murind ? *(Strigă cu o voce de o tărie uluitoare.)* Eu o să mor din pricina faptelor mele ? Atunci, toată lumea să moară, şi să mori şi tu, n-ai mai ajunge să treci pragul ! *(Şi deodată se dădu jos, cu mişcările vinjoase ale unui om pe deplin sănătos şi sigur de sine, şi se ridică în picioare, cu amîndoi pumnii încleştaţi ridicaţi în sus, să lovească. Catrina ţîşni spre uşă şi ieşi afară, ca şi cînd nici n-ar fi fost în odaie. Moromete ieşi după ea cu paşi care făceau să duduie pămîntul, dibui după scară bastonul cu gogă.)* Stai pe loc, să te omor ! Ai zis că te duci la ailaltă, în vale, şi mă laşi aici să mor singur. Du-te la ailaltă, în vale, mînca-te-ar pămîntul ! *(Şi ridică ciomagul să-i reteze picioarele. Catrina îşi pierduse firea, fiindcă în loc să iasă la drum, unde ar fi scăpat, o luă prin curte ; fugea ca o fetiţă de doisprezece ani, îi sfîriiau călcîiele. Moromete alerga şi el din răsputeri, cu goga în aer, dar era departe de a o prinde. Însă era limpede că o zăpăcise, nu vroia deloc să părăsească casa, cu toate că de cîteva ori Moromete fusese gata să arunce după ea cu parul ; dar, în aceeaşi clipă, ea pierea pe după colţ...)*

ILINCA *(ţipă, alergînd după ei)* : Tată, ce faci, tată ? !

(Lume la porţi, uimită.)

ARISTIȚA : Fă, Catrină ! Fă ! Bietul Ilie, a căzut și el o dată bolnav, și uite ce-i face ! Nici să bolească liniștit nu-l lasă asta, care se duce în fiecare duminică la biserică... De ce s-o mai fi ducînd ! Nea Ilie, nu da, c-o omori !

(Unul dintre ei, un bărbat aproape mic de statură, tînăr — să fi avut treizeci și cinci de ani, cu o privire de om atît de bun, încît te întrebai dacă nu cumva el e așa de bun fiindcă nu e în stare să facă rău, intră hotărît în curtea vecinului — căci era un vecin, îl chema Cîrstache al lui Dumitrache — și îi tăie drumul lui Moromete, desfăcînd brațele ca să nu-l mai lase să treacă.)

CÎRSTACHE : Nea Ilie, măi nea Ilie ! *(Cu o tonalitate egală și insistentă.)* Nea Ilie, măi nea Ilie ! Nea Ilie, măi nea Ilie !

(Moromete aruncă din mîini, cu o vigoare iarăși de neînțeles pentru un om bolnav, bastonul și gemu.)

MOROMETE : O, mă Cîrstache, mă ! Mă Cîrstache, mă ! Mă Cîrstache, mă ! *(Apoi, după o lungă tăcere.)* Mă, nu mai vreau decît un singur lucru, altceva nu doresc : să se ducă, să nu-i mai aud glasul, să plece...

ILINCA : Ei, ho, c-o să plece, nu era nevoie să se uite lumea la noi ca la țigani. *(Supărată, pesemne, numai din pricina asta.)* Ziceam că ești bolnav, și tu te prefăceai ! Mă miram eu cine umbla în cușniță după pîine și bea laptele din oală. Că mie îmi spuneai că nu suporți decît „puțin lapte". Ie-te-te ! *(Lumea începu să se împrăștie încet.)*

Scena 3

Curtea Moromeților. Intră Nae Cismaru și Costache al Joachii. Se așază pe prispă, ca la ei acasă.

NAE : Acuși pică și alde Matei.

COSTACHE : De unde știi ?

NAE : Mă întîlnii eu cu el, înainte să viu la tine. „Unde te duci, zice, te duci pe la alde Moromete ?" „Îhim !" „Du-te, zice, că viu și eu acuși".

COSTACHE : Eu mă întîlnii cu alde Pavel Titică, se ducea încoace, căuta ziua de ieri. Zicea că e de rău cu ăia care au împrumutat grîu de sămînță de la stat, le-a crescut niște neghină d-aia mare, cu șapte măciulii. Umblă după ei prin sat, să-i scoată la plivit.

MOROMETE *(iese din casă, cu un bocanc în mînă, și se așază pe prispă)* : Cine, Costache ?

COSTACHE : Ăștia de la Sfat. Le-a dat grîu de sămînță cu neghină.

MOROMETE : Cînd ?

COSTACHE : Astă-toamnă.

MOROMETE : A ! Ăia care au luat grîu cu împrumut de la stat ! Păi, bine le-a făcut, să se învețe minte !

(Dinspre poartă se apropie și Giugudel.)

COSTACHE : Da, și ăștia nu vor să iasă. Parcă poți să mai smulgi acuma neghina ? Și, pe urmă, chiar dacă o smulgi, rămîi cu grîu puțin. Giugudel ! Fuseși pe la deal ? O fi plouat și pe-acolo, pe la noi ?

GIUGUDEL : Nu mai plouă ! Ce dracu' ne facem, ar trebui o ploaie zdravănă, acum, după răritat.

MOROMETE : De ce ? N-ajunge că plouă în Uniunea Sovietică ? Ce nevoie e să mai plouă și la noi ?

COSTACHE : Ai luat astă-toamnă cu împrumut grîu de sămînță de la stat ?

GIUGUDEL : Am luat.

COSTACHE : Cu neghină ?

GIUGUDEL : Da, cu neghină.

COSTACHE : L-ai dat la trior ?

GIUGUDEL : Nu.

NAE : Ai auzit că trebuie să ieși să smulgi neghina ?

GIUGUDEL : Am auzit, cum dracu' să n-aud, dar ce, sînt nebun s-o smulg ? Îmi trebuie și neghina, o dau la păsări.

MATEI DIMIR : Ce faceți voi acolo ? *(Se oprise în dreptul podiștii lui Moromete, cu un băț în mînă, și se uita la cei din pridvor, dintr-o parte, grăbit, parcă, după ce va fi auzit răspunsul, să-și continue drumul. Dar nu-i răspunse nimeni nimic, ca și cînd nu l-ar fi văzut, și atunci omul se urni de pe podișcă și intră în curte, să vie peste ei. S-ar fi zis că urcă să atingă pe vreunul cu bățul. Avea bocanci buni în picioare, pantaloni și flanelă fără petece sau rupturi, spre deosebire de ceilalți, care cam aveau.)*

GIUGUDEL : Bine facem. Tu ce faci ?

MATEI DIMIR : Pe dracu' fac. *(Rămase mai departe în picioare, cu bățul acela în mînă, pe care îndată după aceea îl ridică și îi luă lui Moromete pălăria din cap cu el și i-o puse jos, descoperindu-i părul cu fire amestecate, tăiat scurt, și fruntea albită parcă de șederea îndelungată a pălăriei. Moromete nu zise nimic și noul venit se așeză.)*

MOROMETE : Ce-a avut, mă, Gheorghe al tău cu asta a lui Trăilă, de-a gonit-o ?

MATEI DIMIR : A fugit ea singură, dă-o dracului. *(Cu un glas parcă șuierînd*

de admirație sau de încîntare.) Bine că s-a dus, mi se făcea rău la masă.

MOROMETE : De ce, Matei ?

MATEI DIMIR : Clefăia, dă-o în paștele mă-si.

(Intră Niculae pe poartă.)

NAE : Moromete, veni Niculae, mă !

MOROMETE : Păi, parcă ai zis că nu vii. *(Ai fi zis că totul e în regulă în casa și în familia lui, ca și cînd să-ți fugă muierea de-acasă, pe la 50 de ani, ar fi fost ca și la douăzeci, aveai viitorul înainte...)*

NICULAE : Nu sînt în concediu, am venit în sat cu campania.

MOROMETE *(după o pauză)* : Cu campania... Aha ! auzi, bă, alde Nae ! Adică, a venit să pună mîna pe secere și să ne ajute ? Asta ar fi ceva... *(Cu fruntea în bocancul de pe genunchi, Moromete strigă spre grădină.)* Ilinco, unde ești ?

ILINCA : Ce-ai cu mine, tată ?

MOROMETE : Treci încoace, c-a venit Niculae, și pune mîna și fă mîncare, taie o pasăre și pune-o la foc. Ce faci tu acolo ?

(Ilinca nu răspunse, dar i se auziră pașii grăbiți și apoi și glasul, se vedea că știe ea de ce se bucură.)

ILINCA *(intrînd)* : Ai venit, mă ! Bine c-ai venit.

COSTACHE : Asta... Uite, c-am uitat. Stai. Așa ! Spune-mi, mă Niculae, ce este în... Cum îi zice... În Est. Începuse un război în Est.

MOROMETE : În Coreea, Costache.

COSTACHE : Așa, în Coreea !

(Moromete scoase sula dintr-o curea, o puse alături și începu cu acul.)

MOROMETE : Ei, și ce vrei să știi tu, Costache ?

COSTACHE *(tresărind)* : A ! Da. Spune-mi... ruși sînt acolo ?

NICULAE : Nu.

MOROMETE *(sărind deodată, ca și cînd ar fi băgat de seamă că toți ocolesc inadins ceea ce nu mai poate fi ocolit)*: Domnule ! *(Ridică fruntea, aruncînd bocancul undeva tocmai în fundul pridvorului.)* Ia să-mi spui dumneata mie aicea... Ia să-mi răspunzi dumneata aicea la următoarea întrebare, da' să-mi dai un răspuns de om în toată puterea cuvîntului, nu să te joci cu mine... Cum poți dumneata să guvernezi fără opoziție ? ! !

(Niculae se așează pe pragul tindei, cu genunchii la gură. „Liberalii" își scoaseră pungile de tutun și începură să-și facă țigări groase ca degetul...)

CÎRSTACHE *(de la poartă)* : Măi, nea Ilie !

MOROMETE : Vino, mă Cîrstache, că nu se dă.

NICULAE : Guvernez foarte bine, ce-mi trebuie mie opoziție ?

MOROMETE : Adică, da. *(Cu o voce micșorată, ca și cînd la asta nu s-ar fi gîndit. Dar, deodată, își reluă strigătul.)* Și crezi dumneata că e bine așa ? Crezi dumneata că numai dumneata ai dreptul să vorbești în numele țării, și ăilalți să nu zică nimic ?

NICULAE : N-ai decît să zici, înscrie-te în partid, du-te la ședință și ia cuvîntul. Dar, în realitate, la toți vă e gîndul îndărăt, la vechiul sistem de guvernare, la partidul vostru liberal. Ei, ați guvernat destul după sistemul vostru, și știm ce-a ieșit.

MOROMETE *(curios cum nu se mai poate)* : Ei, ce vorbești ! Ia spune-ne și nouă ce-a ieșit, că noi, toți ăștia care sîntem aicea *(și îi arată pe toți cu mîna și le spuse pe rînd și numele)*, nean-tău Costache, nean-tău Matei, alde Giugudel, alde Nae, nu știm !

(Dar Niculae se uită la ei cu ochii abia crăpați, cu o lamă de lumină între gene, de parcă s-ar fi uitat la niște salcîmi sau la stîlpii pridvorului.)

NICULAE *(cu îngăduință)* : Întîi, că i-ați băgat pe toți comuniștii în pușcării, și cu asta ați guvernat fără nici o opoziție. Fiindcă n-o să-mi spui că era vreo deosebire între țărăniști și liberali cînd avea loc vreo grevă, și cînd și unii și alții scoteau armata și trăgeau în ei.

MOROMETE *(indignat)* : Și a fost bine așa ? !

NICULAE : Asta urmează să vă întreb eu pe voi. Nu vă păsa că alții erau la pușcărie.

CÎRSTACHE : Să știi, Niculae, că absolut nimeni p-aici n-avea idee de ce zici tu acuma. *(Și Cîrstache se opri și se uită la Moromete : vorbise bine ?)*

GIUGUDEL : S-ar fi auzit, mă, Niculae. Sîntem oameni bătrîni.

MOROMETE *(dînd peste cap teza aceasta că, dacă n-au auzit ei, nici n-a fost nimic)* : Domnule, eu admit. Dar acuma vii dumneata la putere și frînele guvernului sînt în mîinile tale. Ce-ai cu mine ? De ce te legi de mine, cînd eu nu-ți fac ție nimic, stau colea liniștit și mai vorbesc și eu cu alde Giugudel, că de-aia mi-a lăsat Dumnezeu gură ?

NICULAE : Lasă, că știu eu cum era cînd vă adunați toți la Iocan *(se aprinde)*, nu ieșea nimic din ce discutați voi acolo, și alții, în timpul ăsta, vindeau bogățiile țării peste hotare.

MOROMETE : Tu nu trebuie să mai faci ce-a făcut ăla, domnule. *(Prinzînd de prin aer, cu un gest larg, acest adevăr care plutea parcă pe lîngă el.)* Înțelegi dumneata ?

NICULAE : S-a făcut o experiență, s-au adus într-o sală o mie de oameni și li s-a spus să strige un cuvînt, dar fiecare pe contul lui. S-a făcut un fel de gălăgie... Pe urmă, li s-a spus să strige același cuvînt, dar toți odată, la un semnal. S-au spart geamurile !

MOROMETE : Ce vrei să spui cu asta ?

NICULAE : Asta vreau să spun : noi acuma avem un singur țel, să construim socialismul, și n-ar ieși decît un fel de gălăgie dacă ar fi să facem cum ziceți voi.

COSTACHE *(spre Moromete)* : Ei, ce zici de chestia asta ? !

(Moromete își adunase între timp bocancul de pe unde îl aruncase și îl cerceta acum foarte atent pe dinăuntru și pe dinafară, băgase mîna în el și tot dibuia după ceva. Începu să tragă de acest ceva și în cele din urmă se auzi o pîrîitură, japt care îl enervă, și trase mai tare, pînă scoase afară un fel de limbă uscată și crestată de cuiele în care fusese, cine știe de cînd, prinsă.)

MOROMETE *(izbucnind, scîrbit)* : Bocancu' ăsta e bun acum să-l roază cîinii ! Noroc că mai e mult pînă la iarnă, și poate îmi dă și mie armeanca asta de la cooperativă unii noi.

COSTACHE : Pe gratis !

MOROMETE : Păi dar, pe ce ! ? Eu nu le dau cote tot pe gratis ? Și unde zici că s-a făcut experiența aia, cu ăia care au spart geamurile, Niculae ?

NICULAE : Acolo unde s-a făcut. Parcă dacă îți spun, o să înțelegi tu, mai mult de-o grămadă !

MOROMETE : Păi nu zic eu, le înțelegeți voi pe toate, ce trebuie să le mai înțelegem și noi !

(În curte intră un om tăcut, foarte tînăr și neprietenos, Vasile al Moașii. Nu-l luă nimeni în seamă.)

ILINCA *(intră și pune o masă cu trei picioare)* : Niculae, tată, hai la masă.

MATEI DIMIR : Uite, mă, se făcu tîrziu. *(Se răsti scandalizat.)* Hai, mă, încolo, d-aici ! Hai, Costache, hai, mă Giugudel !

COSTACHE *(plecau toți...)* : E bine ! Dacă ar fi rău, ne-ar fi spus băiatu-ăsta...

(Ies încet pe poartă. Moromete se așază la masă. Ilinca aduce mămăliga aburind.)

VASILE *(stînd în mijlocul curții)* : Aș vrea să vă spun și eu niște aspecte de-aici din sat. Nu acuma, dacă nu aveți timp...

NICULAE : Le-ai spus întîi în organizație ? D-aia există organizație de bază, ca să se discute acolo orice aspecte ar apărea în activitatea oricărui membru de partid. Cum te cheamă ?

VASILE : Vasile al Moașii.

NICULAE : Ești în partid ?

VASILE : Sînt !

NICULAE : Ei, lăsați-vă de chestii de-astea, că știu ce vrei să spui : că cei care erau să mă omoare pe mine, în '46, în fața primăriei, acum conduc comuna. Ai vrea să-i dau eu în gît ! Dați-i singuri !

(Vasile nu mai zise nimic, își puse pălăria în cap și plecă fără să dea bună ziua. Niculae se ridică și porni spre poartă, cu pașii deciși ai celui care pleacă în sat chemat de tot felul de treburi. Ilinca se luă după el și îl prinse pe podișcă.)

ILINCA *(încet)* : Niculae...

NICULAE : Ei, ce este ?

ILINCA : Unde te duci ? Nu stai la masă ?

NICULAE *(fără grabă)* : Mda... *(Abia în clipa cînd avu această exclamație, se văzu că toate aceste mișcări și uitături, împreună cu acest „mda", care voia să spună că lucrurile sînt ele încîlcite, dacă stai să te gîndești, dar nici mintea care le vede așa nu se sperie cu una-cu două, erau curat Moromete, cu care Niculae, în mod ciudat, semăna la fire, dar nu și la față, care era în întregime a mamei.)*

ILINCA *(batjocoritoare)* : Ei... Unde zici că te duci ?

NICULAE : La ailaltă, în vale !

MOROMETE : Du-te, mă ! *(Și înghiți liniștit un bot de mămăligă.)*

NICULAE *(întorcîndu-se din drum și repezindu-se fără milă la tatăl său)* : Tată, ce i-ai făcut mamei, de s-a născut ura asta în ea, fiindcă nu se poate să fie numai istoria cu dusul ăla la București, altceva mai grav s-a întîmplat ? ! Ce ?

MOROMETE : Păi, nu știi ?

NICULAE : Nu ! De unde să știu ! ?

MOROMETE : Mă, fata asta, a lui Niculae al Niculii !

ILINCA : Ce e cu ea, tată ? *(Zgîindu-se spre drum, să vadă și ea ce era cu fata aceea, care, într-adevăr, tocmai trecea pe lîngă garduri, fîțîindu-și fusta.)*

MOROMETE : Picioarele ei... Trece porcul cu jîjeu printre ele.

(Ilinca chicoti, înainte să-și dea seama că Niculae aștepta un răspuns. Și, pe chicotitul ei, Moromete părăsi locul, se sculă și o luă încolo, spre grădină. Apoi

se întoarse spre cei doi salcîmi care străjuiau ieşirea din curte. Iar Niculae rămase cu privirea după el pînă ce nu-l mai văzu.)

ILINCA : Ce făcuşi, Niculae ?

NICULAE : Eu, ce făcui ! ? Voi, ce făcuraţi ! N-aţi putut, tu şi Alboaica, să-i ţineţi de rău mai din timp ?

ILINCA : Nu ştiu... *(Dădu din umeri cu nepăsare.)* Mie să-mi dea partea mea de pămînt, şi să nu dea Dumnezeu să mă stric şi cu băiatu' ăsta din pricina lor, că... *(Şi nu-şi termină vorba, nici măcar nu voia să se gîndească la ce s-ar mai putea întîmpla în asemenea caz.)* Ce stai, du-te după el. Aşa face şi cu noi, nici nu-ţi dai seama cum te păcăleşte ; tu îi spui şi el tace, şi odată îl vezi că ia altă vorbă.

(Niculae iese furios.)

Scena 4

Un drum de ţară. Moromete merge cu mîinile în buzunarele din faţă ale pantalonilor şi cu paşi rari şi lungi. Asta era la el semn că, fără să fie îngrijorat de ceva, era totuşi preocupat, dar parcă în mod plăcut, şi singura dificultate era o anumită alegere care trebuia făcută, din mai multe lucruri deloc rele. Un alt ţăran, venind din direcţia contrară, trece pe lîngă el cu nişte paşi atît de regulaţi, că ai fi zis că drumul de unde vine şi se duce el nu are nici început nici sfîrşit.

MOROMETE : Noroc, bă Stane ! Araşi alea patru pogoane care-ţi ieşiră prost cu porumbul pe ele ?

STAN : Le arai *(după o pauză)*, le arai.

MOROMETE : Şi ce puseşi în loc ? *(Între timp, Stan se îndepărtase mult şi i se vedea turul pantalonilor mişcîndu-se în ritmul adormitor al paşilor.)* ...Pe moaş-ta, cu spinarea aia a ta, lată cît o uşă, după ce eşti surd, eşti şi mare !

STAN *(distinct, dar fără să ridice glasul)* : Tot porumb.

MOROMETE *(strigă)* : Fiindcă îmi spuse a' lui Niculae al Pinţii că ai pus otavă. E bine că ai pus tot porumb, fiindcă acum o să se facă ; atunci cînd veni şi arăşi tu, în primăvară, căzuşi pe seceta aia ! şi d-aia nu-ţi crescu.

STAN *(tot aşa, fără să fi întors o clipă capul sau să-şi fi schimbat ritmul paşilor)* : Deşteptul de fi-meu.

(Din direcţia contrară lui Stan, apare Niculae, cu un mers grăbit.)

NICULAE : Cu tine nu se poate discuta decît de pe poziţii de forţă ?

MOROMETE : Adică, cum ? Vreai să spui că o să mă sforţezi tu pe mine ?

NICULAE : Eu nu vreau să te forţez, dar pot să mă pun pe o poziţie de forţă, şi atunci să vedem ce-ai să faci.

MOROMETE : Ei, pune-te.

NICULAE : Uite, n-o să-ţi mai trimit bani. Şi să ştii că nu glumesc, oricît de bună inimă crezi tu că am ! ...Ei !

MOROMETE : Să zici tu, că... Hm... Auzi... Păi, mă, Niculae, crezi tu că dacă aş putea eu să înham căişorii mei colea şi să fac, nu zece, cîte făceam altădată, cinci, hai, trei, drumuri la munte, aş mai avea eu nevoie să-ţi cer ţie ? Sau tu crezi că eu îţi cer fără să am nevoie ? ! ! *(Parcă s-ar fi pomenit trăsnit că la asta nu se gîndise. Şi se opri în mijlocul drumului, uitîndu-se la fiu, să-şi dea seama dacă nu cumva era adevărat. Dar Niculae nu se opri şi Moromete trebui să se mişte din loc şi să-l ajungă din urmă.)*

NICULAE : Eu nu ţi-am spus că aşa o să fac. Eu te întreb ce s-a întîmplat între tine şi mama, de-aţi ajuns în situaţia asta, şi tu iai altă vorbă, profitînd de faptul că nu poate să-ţi smulgă nimeni vorbele cu cleştele, din gură. Nu e o modalitate de a rezolva o problemă.

MOROMETE *(cu un glas cît pe-aci să te facă să crezi că într-adevăr se bucura de posibilitatea asta)* : Bine că venişi tu cu alte modalităţi.

NICULAE *(fără bunăvoinţă)* : Tată, avem de mers undeva. Mergem acuma la mama. Toată activitatea ta a avut la bază o idee greşită ! şi te purtai foarte urît. Crezi că nu se poate să devii activ decît pe baza unei idei greşite ?

MOROMETE : Păi uite, aţi venit voi cu idei bune, ne-aţi interzis orice mişcare, nici pînă la gară nu poţi să te mai duci cu o căruţă, că şi găseşti un miliţian acolo, care te caută sub cergă.

NICULAE : Acuma mergem la mama.

MOROMETE : Şi nu putem şi noi să vorbim aşa, ca doi oameni...

NICULAE : Cum să nu. De ce nu treci casa şi pe numele mamei ? Dacă asta îţi cere ea, ce te costă, crezi că mai are acum nevoie Paraschiv de ea, cînd o are pe-a lui ? Tu ţi-ai cumpărat la loc cele două pogoane, ai un lot întreg, în timp ce mama a vîndut un pogon pe vremea foametei de după primul război, şi a mai vîndut pe urmă încă unul, ca să am eu bani de cărţi şi de taxe. Pentru aste două pogoane, nu face un loc de casă ? La ce te gîndeşti, că s-ar putea să vie Achim în sat şi să se apuce iar de plugărie, şi ai vrea să-i dai casa ? Foarte bine, dar cine vă împiedică să vă faceţi, în cazul ăsta, tu cu mama, alta — alături, şi să trăiţi liniştiţi ?

MOROMETE : Locul ei l-am vîndut lui Tudor Bălosu, să te ţin pe tine la şcoală.

NICULAE *(indignat)* : Nu-i adevărat. Mă mir cum poţi să spui o asemenea minciună. Cu cine crezi că vorbeşti ? Locul ăla era al Guichii, în timp ce curtea e destul de mare s-o împărţiţi în două, şi unde e acum grajdul să dărîmaţi şi să vă faceţi o casă nouă.

MOROMETE : Mă Niculae ! Mă Niculae ! *(Deznădăjduit.)* Tu crezi că eu nu vreau ? ! Mîine, domnule, mă duc la Sfat şi îi trec şi casa şi locul pe numele ei inclusiv ! Dar crezi tu că asta e ?

NICULAE : Asta e ! Fă tu chestia asta şi ai să vezi că asta e.

MOROMETE : Păi atunci *(se opreşte şi-şi dă pălăria pe ceafă)*, ce mai căutăm acolo, hai încoace, spre Sfat, să facem actul.

NICULAE : Nu *(se uită la ceas)*, mergem întîi la mama, şi pe urmă, de-acolo, dacă mai avem timp, mergem şi la Sfatul popular.

MOROMETE : Mergem. *(Cu o tristeţe duioasă, abia simţită, şi ochii mari deschişi îi înotau parcă în nişte lacrimi care nu se scurgeau, dar care nu-i înecau mai puţin vederea.)* Mergem, Niculae *(cu un glas mic şi curat, ca să nu se bage pesemne de seamă ceea ce îl copleşea pe el în clipele acelea)*, mergem unde zici tu, întîi la mă-ta şi pe urmă, dacă nu mai avem timp, mergem mîine la Sfat, că e timp şi mîine... *(Porniră iar.)*

NICULAE : Mai bine gîndeşte-te ce-o să-i spui mamei cînd o să te întrebe de cè ai gonit-o de-acasă.

MOROMETE : Cine a gonit-o de acasă ?

NICULAE : Tu ai gonit-o, fiindcă una e să spui nişte vorbe care poate să-ţi placă, şi alta e să te prefaci bolnav zile întregi, ca să poţi pe urmă să pui mîna pe par şi să te iai după ea s-o goneşti. Astea sînt faptele, n-ai cum s-o cîrmeşti, orice ai zice, şi asta trebuie să rezolvi, nu altceva.

MOROMETE : Măi copilule *(de astă dată însă mai ferm)*, dacă din pricina vorbelor s-ar fi întîmplat tot ce ştii, nebun să fiu eu şi să nu fac orice ca să nu mai fie aşa. Dar nu e vorba de vorbe !

NICULAE : Dar despre ce e vorba ? Mama se întorsese, de bine-de rău, acasă, şi nu zice nimeni să-ţi fi părut bine de fapta ei, dar era acasă, şi era acasă în dreptul ei, ai înţeles vreodată lucrul ăsta ? Mie să-mi răspunzi direct la întrebare.

MOROMETE : Am înţeles, că nu e aşa mare filozofie ce spui tu. *(Supărat.)* Dar... *(Şi nu mai completă şi restul gîndului. Niculae aşteptă.)*

NICULAE : Ei, vezi că de fapt n-ai înţeles bine despre ce era vorba ? Înţelegi abia acum, dar atunci nu ţi-a trecut prin cap că n-ai dreptul să recurgi la forţă. Să te văd acuma cum te descurci.

Tabloul 4

Scena 1

La Alboaica. Cînd intră în curte, Niculae văzu de departe casa împrejmuită de meri şi prispa de lut cu stîlpi vechi şi cu scară înaltă, şi, în mijlocul bătăturii, pe Alboaica. Ea întoarse capul, în felul acela al ei care o făcuse pe maică-sa să-i spună că e poancă, un cuvînt născocit de ea pentru felul cum fata ei, cînd se uita undeva, nu întorcea liniştită faţa într-acolo, ci parcă o arunca, pentru ca după aceea să şi-o aducă îndărăt sau chiar într-o direcţie cu totul opusă, cu aceeaşi mişcare. Nu-i stătea deloc rău Alboaicii uităturа aceasta a ei, pornită parcă dintr-un elan de bucurie, pe care anii şi atîţia copii cîţi îi născuse nu-l stingeau.

ALBOAICA : Mamă, uite-l pe Niculae !

(Catrina Moromete ieşi întîi pe prispă, dar apoi nu mai putu să stea să aştepte şi se dădu jos şi o luă spre băiat, călcînd cu acel mers ezitant al mamelor în astfel de clipe cînd li se tulbură cu adevărat mintea, cum nu li se întîmplă în nici o altă împrejurare a vieţii, căci rămîn întotdeauna pe deplin stăpîne pe ele, chiar şi în faţa morţii părinţilor, şi cu atît mai puţin în faţa flăcăilor, cînd sînt fete, sau în faţa altarului, cînd sînt mirese. Rar se văd însă printre ele care să-şi ţină firea în faţa copilului lor, ajuns bărbat.)

CATRINA : Niculae, mamă... *(cu o astfel de voce tărăgănată, că se umplu parcă tot aerul de dragostea ei fără margini şi nu mai era în văzduhul alb de iunie loc pentru altfel de cuvinte)*, Niculae, mamă... *(Adică ea şi el, mai mult nu se mai putea spune. Şi cînd se apropiară de tot unul de altul, ea îi luă mîna dreaptă şi începu să i-o sărute, în timp ce Niculae îşi apropia faţa, fără să se oprească, silind-o astfel să meargă alături de el şi să renunţe la alte gesturi, pe care, dacă i le-ar*

fi încurajat, ar fi sfîrșit prin a cădea în genunchi înaintea lui.)

NICULAE : Ei, mamă *(o lua repede, parcă ar fi vrut să speculeze aceste clipe ale ei de părăsire și să-i smulgă astfel făgăduiala că se întoarce acasă)*, ia să-mi spui mie acum tu, de ce-ai plecat de-acasă, că știu de ce-ai plecat și îți dau dreptate, dar de ce nu te-ai întors, fiindcă aici nu-ți mai dau...

CATRINA : Niculae, mamă... *(Parcă tînguindu-se, și ai fi putut crede, auzind-o, că ochii îi înoată în lacrimi și de aceea glasul îi e așa de sugrumat, cînd de fapt nici o lacrimă nu se zări apoi sub genele ei, în timp ce îi răspunse fiului.)* Niculae, mamă, cum să te oprească el, maică, pe tine să urmezi la școală numai ca să le cumpere ălora pămîntul îndărăt și să ne dea pe noi afară din casă ? De ce să facă el asta ?

NICULAE : Mamă, dar el n-a făcut, a vrut doar să facă.

CATRINA : Ba a făcut, ani de zile a umblat pe la munte cu gîndul ăsta.

NICULAE : Bine, mamă *(rîzînd)*, dar sînt copiii lui, trei copii, cum îi tu la noi, care ne-ai făcut, n-are și el dreptul să țină la ai lui ?

CATRINA : Eu nu zic, mamă, să nu țină, dar cînd am venit la el demult, cînd nu vă născuserăți voi, i-am spus : „Mă, tu ai trei băieți, ăștia cînd se fac mari mă dau afară din casă, ce-ai de gînd ? Eu la tine nu stau dacă nu treci casa și pămîntul și pe numele meu". „Bine, o să-ți trec, zice, n-ai nici o grijă". Și nu mi-a trecut, Niculae, și am vîndut și un pogon de pămînt pe timpul foametei, după războiul ălălalt, că vă aveam și pe voi și mi-era frică să nu muriți de foame. Și le-am dat să mănînce și la ai lui, că nu puteam să nu le dau... „Mă, zic, trece-mi măcar o jumătate de pogon pe numele meu, să fie jumate-jumate". „Lasă, zice, că i-l dau fetii cînd s-o mărita". Abia cînd fu de te dete pe tine la școală vîndu două pogoane, pe care, pe urmă, le cumpără la loc, să-i aducă pe-ăia îndărăt. Spune și tu, maică, ăsta e om ? Să nu-l lași singur și să moară cu păcatele în spinare ? !

NICULAE : Da, dar nu înțelegi că îi faci Ilinchii rău, taman acum, cînd îl găsi și ea pe aviatorul ăla de la aerodrom ?

ALBOAICA : I-a cășunat rău pe el, Niculae... *(Aproape rîzînd, dar nu era nimic de rîs aici.)*

CATRINA : Nu pot, Niculae, mamă, să mai mă uit la el. Să nu-l văz în ochi. Și nici Ilinca să mai stea acolo : eu am pătimit cu ea, și dacă nu mă ascultă, dau pămîntul ei didă-ti !

ALBOAICA : Fugi de-aici, mamă, și nu mai vorbi așa, că Niculae o să creadă că eu te îndemn, Doamne ferește ! *(De astă dată rămase cu capul cu uitătura puțin poncișă, de unde îi venise pesemne mamei ei cuvîntul de poancă, cu care o poreclise.)*

CATRINA : Dar ce sînt eu, mă-sa sînt, sau o milogă de pe drum, să mă rog de ea ? !

NICULAE : Lasă asta acum, dacă vrei să mai viu pe-acasă de-aici înainte, fă cum zic eu și nu-i strica Ilinchii măritișul. Și cu tata am vorbit, îți trece casa și pe numele tău. Dacă nu, nici eu n-o să mai viu să-l văz și n-are decît să rămînă singur și să-i cheme pe Paraschiv și pe Achim de la București. Vrei așa ?

CATRINA : Nu, mamă *(cu o voce blîndă, dar neînduplecată)*, nu-ți amesteca tu tinerețile cu păcatele noastre, cine ți-a spus să vii ?

NICULAE : Nu mi-a spus nimeni, am venit pentru treieriș, cu treburi.

CATRINA : Și cît stai ? De ce nu stai tu aici, la didă-ta Marița ?

(Moromete apăru la poartă. Alboaica îl văzu, nu pentru că se uita la el, ci pentru că prin mișcarea pe care o făcea capul pe gîtul ei zărea tot timpul totul și nu se putea petrece nimic, chiar și în spatele ei, fără ca ea să nu-și dea seama în aceeași clipă.)

ALBOAICA : Mamă, păzea, a venit tata în petit.

(Catrina, fie că nu se așteptase să-l vadă pe omul ei venind după ea chiar în aceeași zi în care venise Niculae, fie că nu știa ce să mai facă văzîndu-l că se apropie de prispă, rămase cîteva minute lungi ca năucită, timp în care toată lumea se așeză pe-aproape. Alboaica aduse niște scăunele mici, pe care le puse pe jos, printre troscotul verde, care la ei se apropia pînă lîngă marginea de lut a prispei. Dar apoi Catrina își reveni, se ridică fără veste de la locul ei și pieri în casă prin tinda deschisă. Să fi fugit astfel, fără să spună nimic ? Moromete se uita în pămînt, mohorît.)

NICULAE *(încet)* : Mamă, să știi că stăm aici și te așteptăm.

(Alboaica, parcă rîzînd, își dădu capul pe spate, cu o mișcare de parcă s-ar fi ferit de-un fluture care îi zbura prin preajmă.)

ALBOAICA *(în șoaptă)* : Lasă, Niculae, că iese ea acuși. Dar să știi, tată, că nu e de-a buna, mai bine o mai lăsați și veneați peste vreo lună...

CATRINA : De ce, peste vreo lună ? *(Cînd ieși, chipul ei, sub broboada nouă, arăta ca para focului, iar din ochi îi scăpărau lumini verzi.)* Ce cauți

aici ? *(Rămase în picioare pe prispă, adresîndu-se bărbatului, care stătea jos pe scăunel.)* Afară din curte ! Să nu stai tu aici în fața mea și să vii cu Niculae după tine ! Hai, afară din curte ! Și dacă Niculae ține cu tine și îți caută în coarne, să plece și el ! N-am nevoie de feciori care umblă contra Domnului Cristos și îndeamnă lumea să nu se mai ducă la sfînta biserică. *(Stătea mereu în picioare și din cînd în cînd îi dădea îndărăt pe tată și pe fiu cu dosul palmei, cu mișcări care n-aveau în ele nici o știință a ejectului, dar erau totuși cumplite, fiindcă arăta în clipele acelea tot atît de tînără și pătimașă ca și una de treizeci de ani, care avea ea demult bănuieli că viața ei e greșită, dar i-a trebuit totuși o dovadă a trădării, ca să rupă cu cel care totdeauna a înșelat-o.)* Tu *(și dădea o dată cu vorba brațele îndărăt, ca o pasăre gata să zboare sau să atace)*, azi dacă ar veni feciorii, azi ne-ai arunca pe drumuri. Că nu-ți ajunse că fugiră cu caii și cu oile și sparseră lada și luară din ea banii cu care trebuia să meargă Niculae la școală !

MOROMETE : Pe unul din ei, măcar, iartă-l, c-a murit. Au mai rămas doi : unul e bolnav și o să moară și ăla mîine-poimîine. De cine mai ți-e frică ?

CATRINA : Mai bine ai fi murit tu, că eu cu ei n-am nimic, i-am crescut și m-am trudit cu ei și i-a bătut Dumnezeu după păcatele lor, dar tu... *(Vroia să spună că el a rămas singurul nepedepsit și că trebuia deci să moară și el, pentru ca astfel să ispășească. Ea era singura care n-avea nici o vină și deci nimic de ispășit, deci singura care merita să trăiască.)*

NICULAE *(rupînd tăcerea încărcată de aburii înfierbîntați de ură, care otrăviseră numaidecît tot aerul din jur, și era greu de văzut cum se mai putea vorbi mai departe fără să fie împrăștiați de cineva cu hotărîre)* : Mamă... *(Moromete tăcea hotărît, și nu se știa dacă venise aici cu gîndul să rabde sau să dea lupta în fața lui Niculae și să încerce să cîștige în felul acesta.)* Uite, mamă... *(Cu un glas care arăta că el era singurul care putea să-și păstreze aici o judecată limpede, deși necoaptă și poate neștiutoare.)* Tu ai fi vrut ca tata să moară și, din cîte am înțeles eu, el chiar a vrut să-ți facă pe plac și s-a pus la pat și n-a vrut să mai mănînce. *(Aici îi aruncă Alboaicii o privire, și sora lui mai mare înțelese că nu trebuia să rîdă.)* Cine din sat de la noi, sau chiar și din alte sate, ar fi fost în stare să facă una ca asta ? Că pînă la urmă tata n-a reușit, asta e adevărat, dar și tu te-ai grăbit să-l lași să se chinuiască singur și ai vrut s-o iai și pe Ilinca după tine. Cred și eu că lui tata i-a pierit atunci cheful să moară de dragul tău. *(În clipa aceea, Moromete se agită pe scăunel și deodată se ridică în picioare. Îl trînti fără să vrea, bîjbîind din mîini și împiedicîndu-se în propriii genunchi, pînă porni împleticindu-se și făcînd totuși pași mari.)* Tată *(cu glas răgușit)*, tată ! *(Dar Moromete nu se oprea și mergea din ce în ce mai dezordonat și Niculae fugi după el și îl ținu.)* Tată, unde pleci fără mine ? Cum ne-a fost vorba ?

Scena 2

Între timp, cerul începuse să fie brăzdat de fulgere. Ploua acum cu clăbuci, grădina Morometilor se umplu de apă și piraiele începură să curgă pe sub uluci și să se verse în șanțurile drumurilor. Bărbați sau femei, cu cîte un sac în cap, alergau pe șosea, prinși cine știe pe unde.

Plecîndu-și fruntea, Moromete arăta atît de absorbit, încît intrînd sub potopul de ploaie el nu grăbi pașii și nu făcu nici una din acele mișcări pe care le face un om muiat într-o clipă din cap pînă în picioare, să-și ferească adică fața sau să-și schimbe în vreun fel mersul.

Începuse să tune și să fulgere, semn că abia acum se pregătea o ploaie mare, putea să țină și pînă mîine, astfel de amestecături de nori se învălmășeau în straturile înalte ale văzduhului. Trosnete și bubuituri cutreierau și sfîșiau cerul de-o parte și de alta, ai fi zis că e o activitate plănuită acolo sus de niște inși, așa de mult semăna acum a minte de om felul cum tuna ici și răspundea dincolo... Sub apa care cădea, grumazul lui Moromete arăta roșu ca arama, în care însă timpul săpase ciudate semne, asemănătoare și ele cu pămîntul, cînd a crăpat de o prea îndelungată secetă.

Moromete se mișcă din loc și își scoase pălăria din cap, pe care în mod bizar o scutură de apă, ca și cînd nu și-ar fi dat seama ce cădea de sus. Și-o puse în cele din urmă la loc, dar nu s-ar fi putut spune că din pricină că îl supăra ceva, ci pentru că o pălărie trebuie să stea pe cap și nu în mînă.

MOROMETE : Uită-te la mine, am peste cincizeci de ani și în mintea mea e că o să trăiesc o sută. De ce să nu trăiesc ? Ce, nu e bine de trăit ? Și atunci de ce să mă mai mir eu că fata asta se ceartă pentru pămînt, crezîndu-l al ei, deși nu se poate să nu fi auzit și ea ce-o să fie în viitor ?

(Ocoli cu grijă șira de paie și se uită în sus, cercetînd-o atent. Era bine făcută, ploaia luneca peste creasta ei ca și cînd ar fi fost acoperită. Moromete nu se arătă însă mulțumit, puse mîna pe o furcă de lemn, pe care o trase chiar din paie, și cu coarnele ei lucioase izbi zdravăn de mai multe ori într-un anume loc. Avea o înverșunare puțin cam sciită, doar el făcuse șira, cum de-i scăpaseră astfel de burți și goluri, prin care apa putea pătrunde și mucegăi paiele, și îi dădea înainte cu lovituri rare, dar foarte îndesate, uitîndu-se mereu în sus, în timp ce ploaia îi spăla din belșug chipul osos, cu fruntea lui bombată și cu ochii feriți sub arcade puternice și drepte. Deodată nedumerit și parcă indignat.) ...Și socoteala ciobanului ? ! *(Avea aerul că tot ceea ce gîndise el în acest timp mai era cum mai era, dar cum de uitase un lucru atît de important, dacă nu chiar cel mai important ? Cedînd presiunii apei care, pesemne, la mărimea ei, era cu atît mai mare, o cracă uriașă de salcîm pirii și se lăsă apoi în jos, dezvelind trupul copacului și lăsînd pe tulpina lui groasă o rană albă, din care brațul rupt încă nu căzuse de tot. Moromete se uită îndelung pe sub pălăria lui, ale cărei boruri nu se fleșcăiseră de atîta ploaie, dar pe care se făceau bășici ca pe jos, și începu să pășească în direcția aceea, să vadă ce s-a întîmplat. Pesemne, craca era ea demult bătrînă, de se rupsese din senin, nici măcar n-o trăsnise. O apucă de vîrf și trase de ea s-o dea jos. Craca se întinse, dar nu vru să se desprindă din locul ei, și atunci Moromete se uită în sus mirat și o lăsă. Dacă mai avea în felul ăsta legătura cu seva trunchiului, se putea drege și rămîne verde mai departe.)* Socoteala ciobanului e achitată. Ce s-o mai încurcăm, c-o fi, c-o păți, asta e, dacă îți place. Dacă nu, fă și tu ce-oi ști, pe mine nu mă privește !... Nu te-o fi privind pe tine, dar pe mine mă cam, fiindcă, hm, unde vreai să mă duc ? ! ! Ați fost șase copii. N-am putut să mă rup în șase părți, că m-aș fi rupt și aș fi zis, na ție cutare, na și ție cutărică, tu, ăsta, du-te la școală și studiază, tu, Paraschive, ia și te însoară cu Manda lui Bodîrlache, tu, Nilă, aranjează-te și tu cum te taie capul cu ce-ți dau, tu, Achime, ia-ți oile și fă ce vrei cu ele, voi, fetele astea, vedeți, cu ce vă mai dau eu și cu ce vă mai vine de la mă-ta, arăniți-vă și voi pe-acolo, prin tîrla ăluia cu care o să vă măritați !... Iar eu, părintele, să ajung la mila voastră, să mă trimiteți de la unul la altul cu mămăliga în mînă, că n-o să am cu ce s-o mănînc. Ei, chiar dacă făceam așa, tot n-ați fi fost mulțumiți ! *(Se apropie de gard și luă de lîngă el o sapă rezimată cu tăișul înăuntru. Începu să facă în pămîntul moale al grădinii un mic șanț spre vîroagă.)* Uite, dacă nu făceam eu șănțulețul ăsta, o nimica toată, apa asta care s-a făcut baltă în grădină ar fi intrat sub paie și mi le-ar fi putrezit. Or, mie paiele îmi trebuiesc, ce aștern iarna la cai în grajd și cu ce fac focul să încălzesc soba în casă ? Fiindcă, orice-ai spune tu... *(bolborosi, în timp ce mîinile lui spălate de izbiturile ploii minuiau cu atîta pricepere sapa încît ai fi putut crede, uitîndu-te la el, că braț, trup, sapă și pămînt se înțeleseseră să se miște în așa fel încît toată apa din jur să alerge spre locul acela și s-o ia apoi veselă la vale)* ...într-o casă tot trebuie să stai, și focul în ea tot trebuie să-l faci, indiferent că tu vii și strici rostul... Că tu vii și-mi spui că noi sîntem ultimii țărani de pe lume și că trebuie să dispărem... Și de ce crezi că n-ai fi tu ultimul prost de pe lume și că mai degrabă tu ar trebui să dispari, nu eu ?... Eu nu zic asta, fiindcă prostul e dat și el de Dumnezeu, și trebuie să trăiască și el, dar nu sub denumirea de deștept. Dar n-a venit nimeni să-l caute la el acasă, ca acum, și în văzul lumii să-i spună : „Vino, bă, încoace, tu ăl prost, că tu ești bun, treci aici și fii mare și tare ; lasă că le arătăm noi lor !" De ce ? *(Și aici se opri din vorbit, dar altfel ca pînă acum, liniștit, cu întrebarea parcă în mîini, amestecînd-o cu apa și pămîntul pe care îl săpa cu mișcări fără greș.)* Așa că vezi... *(cu o admirație de sine neacoperită, față de generozitatea lui)* ...eu te las pe tine să trăiești !... Dar rău fac, că tu vii pe urmă și-mi spui mie că nu mai am nici un rost pe lumea asta... și ce-o să mănînci, mă, Bîznae ? Ce-o să mănînci, mă, tîmpitule ? *(Apăsînd cu un fel de milă nesfîrșită, aproape părintească, pe ultimul cuvînt, contemplînd parcă cu jale mizeria mintală a acelui Bîznae care îi spusese lui asemenea lucruri despre soarta care le era rezervată, în viitor, țăranilor. Se apropie încet cu șanțul său de vîroagă, îl termină și se întoarse apoi și îl luă de la cap, să-l adîncească. Apa se scurgea la vale cîntînd și de sus continua să toarne fără oprire. Moromete ridică fruntea și se uită, și ceea ce văzu îl făcu să-și dea pălăria pe ceafă de admirație. Șanțul cel mare, comun tuturor grădinilor de pe-acolo, dădea peste mal de-atîta apă, și dacă n-ar fi curs cu repeziciune spre o direcție a ei, care ducea spre rîu, te-ai fi putut teme că dacă ploaia nu se va opri curînd, va*

ineca satul. Ilinca ieşi cu un sac în cap. Cînd îl văzu cu sapa în mînă şi ud de sus pînă jos, începu să strige.)

ILINCA : Tată, hai în casă, vrei chiar să răceşti şi să mori ?

(Dar Moromete parcă nici nu auzea şi zadarnic fata se apropie şi îl trase de mînă.)

MOROMETE : Fugi de-aici, nu vezi că e ploaie caldă ?

(Dar, aşa caldă cum era, fata începuse să clănţăne din dinţi. Se întoarse în pridvor şi strigă iar.)

ILINCA : Tată ! Tată ! Tată, vin' încoace !

(Fără ca el s-o asculte, conducînd mai departe torentele de apă, făcîndu-le loc cu sapa şi continuînd liniştit şi netulburat să vorbească, prizonier, parcă, fără scăpare, al elementelor şi al lui însuşi...)

ACTUL al II-lea

Tabloul 5

La treierat, pe una dintre cele şapte arii ale satului.

Şirele de paie care începuseră să se clădească după seceriş se înşiră cuminţi, sub soarele arzător, în jurul batozei. Un ordin scris este pus la vedere : „Vor fi acuzaţi de sabotaj acei proprietari care nu vor repara batozele şi nu le vor pune în bună stare de funcţiune şi nu le vor scoate la timp pe izlaz, la locuri anume destinate, în vederea treierişului". **Pe un panou uriaş, alături de lada cu nisip, de butoaiele cu apă şi de uneltele pregătite împotriva incendiului, este afişată o lozincă :** „Te-ai grăbit, ai cîştigat, ai întîrziat, ai pierdut. I. V. Stalin". **Pe lada cu nisip, un telefon de campanie, un registru şi un om care scrie.**

Pe jos, în dreapta batozei, pe cergi, pe rogojini, muşuroaie de grîu. Ţăranii, stau, fumînd. Batoza e oprită. E pauză de prînz.

CÎRSTACHE *(răsucindu-şi o ţigară)* : Uite, o făcurăm şi pe-asta, trelerarăm. Aşa e viaţa noastră, muncim ce muncim, dar pe urmă e bine, îţi aduni grîuşorul de pe cîmp şi mănînci pîine.

MATEI DIMIR : Vasile al lui Troscot a terminat şi l-a dat la trior şi nu i-a mai rămas nimic. *(Se aşază lîngă o şiră de grîu, unde stătea Moromete, cu Cîrstache şi cu Nae Cismaru.)*

GIUGUDEL : Nu mai spune, chiar nimic nu i-a mai rămas ? !

CÎRSTACHE : Conform calculelor, trebuie să predea tot. Îi rămîne neghina. *(Rîse încîntat.)* Că baza nu primeşte la cote decît grîu fără „corpuri străine". Pe mine nu m-au întors de la gară, pînă să-l dau la trior ? Şi trior, de unde să iei ?

NAE : Du-te, mă, acasă.

CÎRSTACHE : Da' ce, te lasă ăştia ! *(Şi arată paznicii care patrulau pe lîngă batoză şi şirele de grîu.)*

UN ŢĂRAN : Şi ce facem ?

ALT ŢĂRAN : Stăm.

MATEI DIMIR : Nu e voie să ducem grîul acasă fără chitanţă de la gară c-am predat cotele.

CÎRSTACHE : Ce face, domnule, băiatu' ăsta al dumitale, nea Ilie ?

MOROMETE : Ce vrei să facă, măi Cîrstache... Ce putere are el ?

NAE : Măi, pe ăsta, Ilie, eu în locul tău nu l-aş primi în casă, mă !

MOROMETE : Da, dar tu nu poţi fi în locul meu. *(Şi ridică un deget în sus, ca să sublinieze deosebirea.)*

CÎRSTACHE : Nea Ilie, păi bine, domnule, el nu vede situaţia cum stă în realitate ? De ce nu spune acolo că nu se poate ? Eu sînt convins că el nici măcar nu le-a spus : „Domnule, nu se poate !"

GIUGUDEL : De unde eşti tu convins, Cîrstache ? Ai stat tu lîngă el cînd a vorbit ?

COSTACHE : De unde ştii tu ce-a zis Niculae la raion, dacă tu ai fost pe-aici ? Poate că a spus, de ce să zici tu că n-a spus ?

ALT ŢĂRAN : Niculae ce zice, nea Ilie ?

MOROMETE : Niculae ? Zice că are în faţa lui un sat vechi şi vrea să facă din el unul nou.

CÎRSTACHE : Cum adică, vrea să facă el un sat nou ?

MOROMETE *(continuă, ca şi cum n-ar fi auzit)* : Adică, ce înseamnă vechi ? Noi avem loturile noastre cam de 30 de ani, asta înseamnă la tine ve-

chime ? — îl întreb eu. Ce vrei dumneata ? Să nu mai am eu cai, să nu mai am eu pămînt, să nu mai am eu cu ce-mi crește o oaie, o vacă, o pasăre sau un porc ? De ce ? Ce vezi tu rău in asta ? Vreai să crești tu, la colhoz ? Păi, vita dacă nu e a ta, ce-ți pasă ție de ea, dacă moare, se îmbolnăvește sau nu face viței... S-au apucat și-au omorît caii. Cică „consumă mult", și atunci le-au dat cu paru-n cap și carnea au tocat-o și au dat-o la păsări.

UN ȚĂRAN : Și cu ce cară, cînd au ceva de cărat ?

MOROMETE : Au mai păstrat ei, că nu i-au omorît pe toți, dar „pe măsură ce ne industrializăm", așa mi-au spus, o să-i dăm pe la fabricile de conserve, sau o să-i omorîm noi p-acilea.

MATEI DIMIR : Bine, dom'le, și dacă te însori, plimbi mireasa cu tractorul și în loc de cîntecul ălora cu vioara să se audă păcănitul motorului ?

MOROMETE : Păi bine, mă Niculae, zic eu, tu nu știi ce e o mireasă, o mireasă e și ea o singură dată mireasă în viața ei, și cît o trăi ea după aia o să tot meargă pe jos, dar în ziua aia trebuie s-o plimbi de la un capăt la altul al satului cu beteală și cunună pe cap, cu muzica, cu rochie albă pînă jos, cu pantofi cu tocuri înalte, și cu flăcău' cu bradul pentru tine, și așa mai departe, cum știi și tu că trebuie să faci... *(După o pauză.)* Și ce, parcă numai de nuntă e vorba ? *(Tăcu, își plecă fruntea și toți se uitau și așteptau.)*

CÎRSTACHE : Ei, și Niculae ce-a mai zis, nea Ilie ?

(Moromete era foarte tăcut și îngîndurat și însingurat, deși toți stăteau în jurul său liniștiți și nu erau puțini, și prin tăcerea lor grea confirmau că și ei gîndesc la fel. Era limpede că nu era vorba aici nici de soarta cailor, nici de plimbarea unei mirese.)

NAE *(încet)* : Ce-a zis, nea Ilie, Niculae ? Ce-a răspuns el, cînd i-ai spus așa ?

MOROMETE *(privind departe peste șirele de grîu)* : Niculae... *(Și oftă, copleșit de o tristețe neagră, singuratică, dureroasă.)* Niculae e un copil. El nu știe ce știm noi. El nu știe că binele n-a dispărut niciodată din omenire... Dă-mi, mă Nae, o țigare, că îl terminai pe-al meu.

MATEI DIMIR *(supărat)* : Aici n-ai dreptate. Cum poți să spui că a fost bine pînă acum în omenire ?

MOROMETE : N-a fost numai bine, a fost și mult rău... *(Trage adînc din țigară.)* Mult rău a fost, dar de dispărut n-a dispărut niciodată binele, înțelegi ? Asta-i problema. Și aici nu trebuie să vii tu și să strici binele ăla care a fost, pe motiv că faci ceva nou. Începe de colea, de la capul unde e rău, nu de la capul unde e bine, dacă zici că ăsta e scopul. Înțeleg să vii să-mi dai, nu să-mi iei. Eu nu zic să-mi dai, că nu sînt nebun să-ți cer dacă nici tu n-ai de unde, dar măcar nu-mi lua. Și cum, mă Niculae, zic, o să ne forțeze ?... *(Trage iar din țigară.)*

CÎRSTACHE : Și el, ce-a zis ?

MOROMETE : Aș, zice, de unde, o să fie prin liberul consimțămînt. Așa că, asta e ! Cine o mai apuca și timpurile alea... Oare asta să fie schimbarea veșnică a lumii, pe care, cît ești țăran, n-o simți, deși poate că alții, bătrîni cînd tu nu știai nimic, au suferit ca și tine acum ? Așa să fie oare ?

(Pe întinderea șesului, încețoșată de lumină și căldură, se văzu un om alergînd și țipînd.)

OMUL : Oameni buni ! Oameni buni !

(Unii se ridică speriați.)

COSTACHE *(răcnind)* : Ce e, mă, ce s-a întîmplat ?

OMUL : La Cotigeoaia, Bilă a sărit la Nae Marinescu și l-a dat cu goga în cap, și atunci oamenii l-au pus jos, și Mantaroșie s-a dus la miliție... Vine miliția, oameni buni... Cu puștile ! Toți de la Cotigeoaia încarcă grîul în căruțe și îl aduc acasă.

CÎRSTACHE : Să sară el cu goga... păi da' el e din biroul de partid...

OMUL : I-a spart capul.

COSTACHE : L-au pus jos și l-au strîns de gît ?

OMUL : Nu l-au omorît, c-a scăpat. A fugit să cheme miliția. Toți încarcă grîul și îl duc acasă...

NAE : Spune, mă, da' cum s-a întîmplat ?

OMUL : Bilă a început să urle la alde Marinescu : „Ai dat cotele, mă ?" Nae i-a zis : „Du-te, mă Bilă, d'acilea, nu sta pe capul meu, tu nu vezi că n-am terminat ?" Și Bilă odată a început să urle... Ai lui Marinescu s-au apropiat de el și Nae i-a zis și i-a făcut un semn cu mîna spre sat : „Du-te, mă Bilă, cu *arlusul* tău — că Bilă e responsabil cu asta, cu *arlusul* — și lasă-ne pe noi în pace, ce cauți tu aici, tu ții legătura cu Uniunea Sovietică, du-te acolo și nu mai face umbră p-acilea". „Domnilor, a urlat atunci Bilă la noi, cu gura de i se vedea omușorul din gît, ați auzit, domnilor, ce-a zis acest spion anticomunist, luînd în derîdere lagărul ! Ești arestat, te arestez în numele comitetului executiv". Și s-a repezit în el, a ridicat goga și i-a dat lui Nae în cap

și el a căzut, și atunci au sărit toți și au pus mîna pe Bilă. L-au scăpat paznicii. Acum, toți încarcă și duc grîul acasă.

UN ȚĂRAN *(către altul din dreapta)*: Gheorghe, bă Gheorghe, unde ești, mă? Pune grîul în căruță și hai acasă!

GHEORGHE: Nu se mai dă cote?

ȚĂRANUL: Vedem noi pe urmă. Cît vreai să-l ții aici? Adă caii, pune-i la căruța și hai. Vreai să vie o ploaie peste noi, să stai pe urmă să-l întinzi la soare să se usuce?

OMUL DE LA TELEFON: Nu pleacă nimeni! Dau telefon la Sfat. Alo! Alo!

ALT ȚĂRAN: Du-te-n mă-ta, cu telefonul tău cu tot.

GHEORGHE *(apropiindu-se)*: Ce e mă, nu se mai dă cote?

(Isosică, secretarul de partid, cu Plotoagă, președintele, intră, auzind vorba țăranului din urmă.)

ISOSICĂ: Nu se egzistă. Cotele trebuiesc predate fără discuție, și cine nu vrea, nu duce grîul acasă. N-are decît să-l țină pe cîmp, să vedem cît îl ține.

Intră Niculae Moromete. Merge printre mușuroaiele de grîu întinse pe pămînt, la început în tăcere, apoi iuțind mereu pașii; cu o voce tăioasă ca un brici, îl întreabă pe Isosică.)

NICULAE: Ce e cu grămezile astea de grîu?

ISOSICĂ: Sînt d-ăia care au grîul cu neghină, nu li-l primește la bază, iar cu ăilalți nu știu ce mama dracului e... Cică n-au căruțe.

NICULAE: Asta s-o spuneți unuia care nu știe cum se treieră grîul, dar nu mie. Grămezile astea s-au făcut ieri; în prima zi, am văzut și eu că baza de recepție îi trimite cu grîul îndărăt pe ăla cu neghina, dar ieri ce-ați păzit, tu și cu Plotoagă, de i-ați lăsat și pe ăi cu grîul curat să-l pună pe jos? De ce nu răspunzi?

ISOSICĂ *(către Plotoagă)*: Ce taci, mă? De ce nu-i spui tovarășului Niculae că ai umblat ieri pe la Ciolănești după mâhine?! Eu am fost la Raion, la Comitet, la serviciul de documentare.

NICULAE: Și altă zi nu ți-ai găsit, să te duci la documentare? *(Caută cu ochii.)* Tată, ai predat cota?

MOROMETE *(nepăsător la agitația celorlalți)*: Aștept pe Cîrstache, să mergem odată, și pe Costache, și pe alde Giugudel, că sîntem în ceată.

ISOSICĂ: Ce ordonați să facem, tovarășe Niculae? Aveți dreptate, ne facem autocritica, da' ce dracu' facem cu ăla cu neghina? Nu se poate, ordinul e ordin, ai arat, plătești, ai contract... Dar baza de recepție ar trebui să le primească grîul cu neghină, că doar el l-au dat, nu l-am inventat noi. Vorbiți cu baza la telefon.

NICULAE: Ce să vorbesc? Am vorbit! Nu putem să perpetuăm să predăm bazei grîu cu corpuri străine, că la toamnă tot așa se seamănă, și o ținem așa, ca gaia mațu'. Astea sînt dispozițiile.

ISOSICĂ: Pentru întreaga țară?

NICULAE: N-oi fi vrînd să se dea dispoziții pentru fiecare țăran în parte? Cîte trioare, sau mâhine, cum dracu' le spuneți voi, avem în sat?

PLOTOAGĂ: Sînt cîteva trioare, dar toate sînt stricate. Am fost și la Ciolănești, dar și acolo sînt stricate.

NICULAE: Și nu se pot repara?

PLOTOAGĂ: Nu se pot, că le lipsesc tot felul de piese. Unul nu e bun.

NICULAE *(către omul de la telefon)*: Dă-mi S.M.T.-ul. Poate găsim la ei.

PLOTOAGĂ *(egal, privind într-o parte)*: Sînt date. Se lucrează cu ele în alte părți.

NICULAE *(fulgerîndu-l, se repede la telefon)*: Dă-mi baza de recepție.

OMUL DE LA TELEFON *(învîrte manivela, îndelung)*: Alo! Alo! Nu răspunde! Alo! Alo!

NICULAE: Dă-mi Comitetul raional de partid. Cu primul secretar.

OMUL DE LA TELEFON: E ocupat. Alo! Alo!

NICULAE: Cheamă mereu. Ce caști ochii la mine?

OMUL DE LA TELEFON: Acum nu răspunde. *(Niculae iese nervos. În acest timp, Plotoagă trece țăranii în revistă, începînd să-i ia pe fiecare la rînd.)*

PLOTOAGĂ: Ce e, Cîrstache, de ce nu vrei să-ți duci cotele la bază?

CÎRSTACHE: Păi acuma treierai, aștept să vină alde cumnată-meu cu căruța de la Mozăceni și-l duc. De ce să nu-l duc? Îl duc. Tocmai pe mine mă găsiși?

PLOTOAGĂ: Și tu, Costache? Tu ce aștepți?

COSTACHE: Păi, acù treierai și eu. Aștept să vie Ilie cu căruța și-l duc.

PLOTOAGĂ *(nervos)*: Care Ilie?

COSTACHE: Ilie Usturoi, cu care sînt în ceată.

PLOTOAGĂ *(către toți)*: Lasă, că vă facem noi rost de căruțe, n-aveți nici o grijă, să vedeți cum o să plătiți voi și transportul pînă la gară.

CÎRSTACHE: Parcă se zicea că se taie cotele.

PLOTOAGĂ: Nu le taie nimeni, cine dracu' v-a mai spus și prostia asta?

CÎRSTACHE: Lumea. Să stăm, zice, să nu le ducă nimeni, și n-au ce să ne facă.

ISOSICĂ: Ce crezi dumneata? Crezi că, cu atîta grîu, n-o să dai nimic statu-

lui, sau crezi că n-ai nici o obligație patriotică față de poporul care muncește în fabrici și uzine ?

CÎRSTACHE : Mă Isosică, ăi fi tu secretar de partid, da' pe mine să nu mă amestecați în chestiunile voastre de partid, că grîul e proprietatea mea și fac ce vreau cu el. Dacă dumneata vreai să mi-l iai, ai puterea s-o faci, dar să nu mă puneți voi pe mine să iscălesc, că nu iscălesc...

PLOTOAGĂ : Poți să nu iscălești, dar încarcă grîul în căruță și du-ți cotele aferente...

UN ȚĂRAN *(către toți, cu o expresie de triumf)* : Lui Ilie al lui Moacă i-au intrat astă-iarnă în curte și-au luat un bou. „Mă, zice Ilie a' lui Moacă, ăștia nu se mulțumesc să-ți ia vita din grajd, dar te mai pune pe urmă să iscălești că ai dat-o de bunăvoie".

ISOSICĂ : Dar cînd a încasat banii în avans de contract, i-a plăcut. Ia să vă trecem noi, în cap cu domnul Ilie Moacă, pe lista de agitație contra guvernului, să vă învățăm noi minte. Cum te cheamă ?

ALT ȚĂRAN *(către cel care vorbise)* : Hai, mă, să încărcăm căruțele, că s-a supărat aici toată lumea, hai, Costică.

ISOSICĂ : Bă, fiți-ar capu-al dracu', tu ești membru de partid, sau ce mama dracului ești ? Încarcă grîul, și mișcă la bază ! *(Pleacă.)*

MATEI DIMIR : Hai, tovarășe secretar, nu țipa așa la om, că noi acilea mai avem de treierat.

PLOTOAGĂ : Și tu ce stai, de ce nu dai cota ?

MATEI DIMIR : N-auzi că n-am terminat, ce te legi de mine, cînd eu abia am băgat în batoză, și uite colo căruțele la rînd, să tragă la coș.

PLOTOAGĂ : Ai neghină ?

MATEI DIMIR : N-am.

PLOTOAGĂ : Ai arat cu S.M.T.-ul ?

MATEI DIMIR : Am arat.

PLOTOAGĂ : Atunci, ce... mă-ti crezi tu, că S.M.T.-ul ăsta e pe gratis, n-ai iscălit un contract că ai să plătești în produse ?

MATEI DIMIR : Și tu, ce Dumnezeul mă-ti cășunași pe mine, care nici n-am terminat ? NimerișI pe mine... 'zeii tăi de președinte, că dacă mă reped acuma în tine, te fac de uiți pe toată viața că ai fost vreodată președinte !

PLOTOAGĂ *(către un țăran care stătea sprijinit într-o furcă)* : Cristache ! Du-te la postul de miliție și spune-i tovarășului plutonier să vină imediat pe arie. *(Țăranul nu se mișcă.)*

NAE : Sîntem martori că tu l-ai înjurat întîi.

MATEI DIMIR : Să ne ia tot grîul, și să știm o socoteală.

UN ȚĂRAN : Sigur că da, că ce ne rămîne, dacă-l dăm la trior ?

ALT ȚĂRAN : Neghina, asta îți mai rămîne !

CÎRSTACHE : Dacă ar ști muncitoru' ăla din fabrică cum dăm noi grîul acilea, ar da cu ciocanul în pămînt...

COSTACHE : Ce mai stăm să ne socotim, că S.M.T., că U.T.M., că F.D.P. ! Să ne ia tot grîul, tot acolo se ajunge. *(Țăranii se apropie.)*

PLOTOAGĂ *(urlă ca ieșit din minți, bătînd în retragere)* : O să vă confiscăm trioarele ! Cotele o să le dați curate, și toate ! O să punem miliția pe voi !

ALT ȚĂRAN : Ce stați, mă, așa ? Hai să ducem grîul acasă, că vine ploaia și ni-l udă.

PAZNICUL *(urcîndu-se pe lada de nisip)* : Nu încălcați dispozițiile, nimeni n-o să fie scutit de cote. *(Flutură deasupra capului niște hîrtii.)* Avem tabele ! Degeaba îl duceți acasă, moara are ordin să nu macine la nimeni fără chitanță de predare ! Înțelegeți !

(Un fior trece parcă prin arie. Dinspre pădurea Cotigeoaia, două împușcături, amplificate de ecoul pădurii. Țipete de femeie ; cîteva femei traversează scena, gonind ca scoase din minți. Ordine scurte, încordate : „La căruțe, înhamă caii ! Aduceți sacii ! Duceți grîul acasă ! Pitiți-l în pod !")

NAE : Hai, mă, hai să-l dăm jos de la primărie, să scăpăm de el ! *(Pune mîna pe o furcă.)*

VOCI : Hai, bă, hai, Ilie, hai să ne strîngem toți să ne ducem peste ei, peste Isosică și toți ăștia ! Hai Cîrstache ! *(Împușcături, mai aproape.)* Bă Moromete, unde ești, mă ? Ai văzut, mă ? ! Ne împușcă, mă ! Ne împușcă cu pușca, mă ! Ce-i mai facem noi acuma ? ! ? Ne împușcă ! ! !

MOROMETE : Ce-o să pățești tu acuma, măi Nae, o să fie vai de curul tău ! *(Ies țăranii, în direcții diferite, în fugă. Scena rămîne goală. Numai omul de la telefon bate în furcă : „Alo ! Alo ! Raionul !" Intră în fugă Niculae, Isosică și Plotoagă, însoțiți de plutonierul Moise.)*

NICULAE : Ce e asta, cine a tras cu arma ? Ce este aici ?

OMUL DE LA TELEFON : Păi să vedeți, fug oamenii cu grîul acasă și nu mai știm ce să facem ! Paznicii nu mai au nici o putere.

NICULAE : Dă-mi Raionul de partid, cere-l urgent pe tovarășul prim ! Tovarășe plutonier, trimite imediat milițienii pe care îi ai pe aria principală, cu ordin să nu lase pe nimeni să intre cu grîul în sat.

PLUTONIERUL : Tovarășe Niculae, nu am milițieni.

NICULAE : Pușți ai ?

PLUTONIERUL : Am.
NICULAE : Uniforme ai ?
PLUTONIERUL : Am.
NICULAE : Ia niște paznici, îmbracă-i în milițieni și pune-i la intrarea în sat.
PLUTONIERUL : Numai să nu-i recunoască oamenii, că se face miliția de rîs.
OMUL DE LA TELEFON : Aveți legătura.
NICULAE : Alo ! Alo ! Tovarășe prim, eu sînt, Moromete, vorbesc din Siliștea, de pe arie... E o situație grea... ce facem, îi lăsăm să ducă grîul acasă... ? Alo ! Da... Da ! *(În acest timp, Plotoagă se urcase pe ceva înalt și vorbea, dînd din mîini.)* Să trăiți ! Vom mobiliza toate forțele... ! Da... Da... Înțeleg !

PLOTOAGĂ : Tovarăși țărani, problema s-a soluționat ! Tovarăși de răspundere au înțeles situația ! S-a aprobat ca bazele să primească grîu cu corpuri străine peste șapte la sută ! Porniți convoaiele spre bază. Predați cotele și puteți ridica grîul ! Nu mai egzistă instigație chiaburească ! Tovarăși țărani...

(Niculae ieși grăbit. Isosică porni după el.)

PLOTOAGĂ : Și eu ce fac ?
ISOSICĂ *(îi aruncă o privire scurtă lui Plotoagă)* : Du-te dracului ! *(Scuipă într-o parte, grăbindu-se să-l ajungă din urmă pe Niculae.)*

Tabloul 6

La Sfat. Biroul președintelui comitetului executiv. Vasile al Moșii e la birou. Plutonierul Moise, în picioare.

VASILE : Să-mi aduci toate hîrtoagele lui Plotoagă, să le controlez.
PLUTONIERUL : Să trăiți, tovarășe președinte. *(Iese. Intră Niculae Moromete.)*
VASILE : Noroc, tovarășe Moromete. Am trimis pe tîmpitu' de Micu să te cheme și n-a știut ce să spună, că nea Ilie n-a vrut să te scoale, zicea că ești obosit și dormi, că mîine pleci.
NICULAE : Mda. Sînt chemat la Raion. Sarcina mea s-a cam încheiat. Campania de strîngerea recoltei se apropie de sfîrșit.
VASILE : Veți fi tras la răspundere pentru ce s-a întîmplat ?
NICULAE : Nu te privește pe dumneata ! Ai vorbit foarte bine aseară la ședință. N-am știut că ai avut o viață atît de grea. Dacă te apucai să-mi spui mie, așa cum ai vrut, cînd am venit la începutul campaniei, n-ai mai fi obținut același rezultat.
VASILE : Chiar de-atunci v-am dat dreptate.
NICULAE : Ai fost foarte dur aseară și ai făcut foarte bine. Bilă și Plotoagă își merită din plin sancțiunile primite.
VASILE : Am spus și în ședință : Plotoagă a intrat în partid pus de chiaburi, ca om al lor de încredere. El a boicotat înființarea geaceului la noi în sat. Am fost de față, cînd Năstase Rădulescu și fiul lui, Dan, cei mai chiaburi din cîți există, cei care au vrut să mă omoare cu cuțitul c-am vrut să intru în colectivă, și pe nevastă-mea domnul Dan a lovit-o cu palma peste gură, și pe fata mea, de trei ani, că se ducea la ușa lor, au umplut-o de sînge, că de ce am trimis-o să întindă mîna, de parcă eu o trimesesem... Ei bine, eu am fost de față, cînd, cu ani în urmă, discutaseră să-l „vîpsească" comunist pe Plotoagă, să ajungă primar, să împiedice colectivizarea.
NICULAE : Toate astea au luat sfîrșit. Acum trebuie să îndreptați lucrurile. Faceți o comisie de oameni respectați în sat, și cu tact, mult tact, strîngeți cotele care mai sînt de strîns, de la cei care au fugit de pe arie. Aveți grijă cum intrați în curțile oamenilor și cum vorbiți.
VASILE *(sumbru)* : Cu chiaburii, însă, nu intrăm în discuție. Pe chiaburi îi executăm la sînge.
NICULAE : Succes în noua dumitale muncă și felicitări. *(Îi strînge mîna și iese.)*
VASILE *(către plutonierul Moise, care era dincolo de ușă)* : Tovarășe Moise !
PLUTONIERUL : Să trăiți !
VASILE : I-ai adus, mă ?
PLUTONIERUL : Sînt aici. Așteaptă.
VASILE : Bagă-i înăuntru și stai afară. *(Intră Năstase Rădulescu-bătrînul, și fie-său, Dan. Au privirile grele de ură, dar sînt semeți. Se privesc în tăcere.)* Luați loc. Luați loc. Avem ceva de vorbit.
NĂSTASE : Nu putuși să aștepți pînă mîine ? Crezi că nu știm noi de ieri seară, înaintea ta, că a venit ordin să te pună pe tine moț ? Nu era nevoie să ne chemi aici chiar îndată, puteai și tu să mai aștepți trei-patru zile, să nu rîdă lumea de tine.
VASILE : M-am gîndit și eu să aștept o zi-două, dar pe urmă mi-am zis că am așteptat destul. Nici nu știți cît am așteptat și cîte am înghițit, de cîte

ori era gata să mă dau bătut și să fug din sat. Acuma am pus mîna pe voi.

NĂSTASE *(disprețuitor)* : Și ce-o să faci ?

(Vasile se apropie și îl plesni pe bătrîn atît de năprasnic peste față încît îl răsturnă pe podea cu scaun cu tot.)

VASILE : Sări, domnule Dan, să-ți aperi tatăl căzut la pămînt. Aveai un cuțit, nu-l mai porți la tine ? *(Dan avu scaunul în mînă și-i dădu în cap lui Vasile cu el. Căzură amîndoi, dar imediat Vasile se ridică, în timp ce Dan se zvîrcolea pe jos. Vasile îl lăsă pe acesta, îl ridică pe Năstase, și-l puse pe scaun. Bătrînului îi curgea sînge din nas, i se făcuse cămașa roșie.)* Închină-te la Dumnezeu, ai să mori pe-acolo pe unde am să te trimit eu, și din avere și din tot ce ai tu o să se aleagă praful. N-am să dorm ca lumea pînă n-am să vă stîrpesc pe toți din rădăcină, dar o să încep cu tine, ca rudă ce-mi ești... *(Plutonierul Moise intră.)* Cine ți-a dat voie să intri fără să bați în ușă ? Afară ! *(Apoi se calmă.)* Stai ! Ia-i pe ăștia, pe amîndoi, și cu Arghirescu mergi cu ei acasă, să plătească o sută optzeci de mii de lei impozit. Să se cerceteze pe urmă exact cît pămînt au, și îi dăm în judecată pentru că au indus în eroare Sfatul popular. Fiind chiaburi înrăiți și periculoși, îi trimiți pe urmă cu escortă la raion, pe bază de declarații de la toți pe care i-au omorît ăștia cu măciucile în viața lor. *(Dan nu-și revenea după lovitura primită.)* Mi-a spus cineva că așa trebuia să-ți fac cînd ai scos cuțitul la mine în casă, după ce ai plesnit-o pe nevastă-mea, dar nu m-am gîndit. Să dai tu în nevasta mea... *(Și-i dădu o palmă, de-l lungi iar.)* Dă-i ăstuia afară să se spele, să nu-mi facă mie bîlci prin sat cu sîngele lui puturos pe cămașă. *(Și-l arătă pe bătrîn.)*

DAN : Vere, fă-ne tu nouă cel mai mare rău pe care poți să ni-l faci, că dacă venim noi și cădeți voi, să nu-ți pară rău că nu l-ai făcut.

VASILE : Fii liniștit în privința asta, n-o să-mi pară rău de nimic, și-o să mă străduiesc de așa manieră încît piatră pe piatră n-o să mai găsiți cînd o să vă întoarceți. Dacă o să vă mai întoarceți ! *(Și făcu semn din cap plutonierului să fie scoși afară de-acolo.)*

Tabloul 7

La cîteva săptămîni după trecerișe, Moromete se pomeni din nou în pridvor cu prietenii săi. Costache al Joachii era atît de tulburat, încît dacă nu l-ar fi văzut șchiopătînd, Moromete nu l-ar fi recunoscut.

MOROMETE : Ce e, mă Costache ?

COSTACHE : Bă Ilie, e rău, mă ! M-am certat cu-al lui Gogoașă și ăla a spus că am împărțit grîul cu el ca să dau cotă mai puțină.

MOROMETE : Păi nu erea, măi Costache, nevoie să spuie ăla, toată lumea știe, că ai avut tu grijă să vorbești. Ei și ce ?

COSTACHE : A venit Vasile al Moașii, noul președinte, cu căruțele, și mi-a luat grîul din pod !

MOROMETE : Tot ?

COSTACHE : Aproape tot.

MOROMETE : Fugi, că minți !

(Se lăsă o tăcere, care confirma că și celorlalți li se întîmplase același lucru. Asta nu era bine. Ce era cu Vasile ăsta ?)

COSTACHE : I-a luat și lui Matei, care a împărțit cu soră-sa. *(Deși Matei era de față și ar fi putut să spună singur. Dar Matei nu zicea nimic, nu-i mai ardea să se răstească la nimeni.)* ...Zice că nu s-au făcut bine calculele cînd era Plotoagă președinte.

MOROMETE : Păi, nu s-or fi făcut !

COSTACHE : Nu s-or fi făcut, și ce, vine el acuma, să le facă el ?

MOROMETE : Uite că vine.

GIUGUDEL *(intrînd pe poartă)* : Nu scapi nici tu. *(Giugudel are un glas de parcă ar fi vrut să spună că a sunat, în sfîrșit, ceasul și pentru Moromete, care pînă acum a fost mereu ferit de loviturile pe care alții le-au tot îndurat.)* ...Niculae al tău nu mai e la Pălămida, l-au scos de-acolo, și nu la bine l-au trimis.

MOROMETE : De unde știi tu ?

GIUGUDEL : I-au făcut ăștia pe-aici un raport, că din pricină că n-a îndrumat bine munca s-a înecat unul, Gheorghe, ginerele lui Trafulică... Că, adică, el l-ar fi înecat pe ăla. Așa s-au lăudat ei, o fi adevărat sau n-o fi adevărat, că pe baza raportului lor l-au scos pe Niculae, fapt e că l-au scos...

MOROMETE : Mi-ar părea bine dacă ar fi așa. Nu era locul lui acolo, cot la cot cu toți neisprăviții.

MATEI DIMIR : Vorbele astea să nu le mai spui. *(Foarte îngrijorat.)* „...Dacă vă mai prind că vă adunați la Moromete și vorbiți tot ce vă trece prin

cap, cu regret o să iau măsurile necesare și o să vă închid gura".

MOROMETE : Cine a spus asta ? Vasile ?

MATEI DIMIR : Nu. *(Din glasul lui se vedea că nu vrea să pună aceluia în spinare chiar și ce n-a spus.)* Nu, unul pus de el. Unul care poate s-o și facă.

MOROMETE : Adică ?

(Fruntea lui Matei se încreți în sus : dezvăluirea pe care o va face va confirma exact ceea ce Moromete ar vrea să nu creadă.)

MATEI DIMIR : Șeful de post !

MOROMETE : Cui, mă Matei ?

MATEI DIMIR : Lui Giugudel.

MOROMETE *(izbucnind)* : Și, adică cum, să nu mai vorbim ce ne trece prin cap ? ! ! Adică cum, el cînd vorbește, vorbește despre ce îi trece prin altă parte a corpului ?... Adică cum, el crede că mi-e frică mie de ce-o vrea el să-mi facă ? Măcar că și ăla, Vasile, dacă i-a spus el, el crede că stă mult acolo, dacă nu lasă lumea în pace ! ?

COSTACHE : Nu știu ce crede el, dar văz ce face !

GIUGUDEL : Degeaba zici tu că îți pare bine că Niculae nu mai e acolo. În tot cazul, trebuie să recunoști că atîta timp cît era el acolo mai puteam și noi să vorbim ce vrem.

MOROMETE : Nu-l înjurați voi pe toate drumurile pe Niculae, că ce păzește acolo ? Ba chiar ziceați că în locul meu nici nu l-ați mai primi în casă.

COSTACHE : N-am zis noi, Nae a zis.

GIUGUDEL : Și ce... mă-si ! O să murim de două ori ? *(Și prin glasul lui bîlbiit răzbătu brusc un adînc dispreț, care dezvălui tuturor, parcă sub o lumină neașteptată, că dincolo de firea lui pașnică și de bîlbiiala lui se ascundea un om care nu s-ar fi lăsat cu nici un chip, chiar cu prețul vieții, să-i pună cineva piciorul în șale și să-i rupă spinarea.)* ...Să trăiască ei, să-și aresteze pe urmă mamele și copiii, după ce s-or aresta între ei și n-or mai avea pe cine să aresteze.

(Își mișcară oasele și parcă se treziră dintr-o încordare supremă, de care însă nu știuseră nici ei. Se uitară unii la alții cu privirile încărcate de viață, parcă ar fi fost oameni tineri. Redeveniseră senini, își răsuciră țigări și începură să fumeze, ca și cînd declarația lui Giugudel i-ar fi eliberat de o povară.)

MATEI DIMIR : Ei, ia spune, Moromete. Spune, mă, fir-ar să fie ea a dracului de situație, că eu credeam că dacă am îmbătrînit o să aibă grijă feciorii de mine și n-o să fac altceva decît să umblu de colo pînă colo și să beau tutun. Nu ne lasă, mă, să trăim, iar ăștia tinerii, te uiți la ei și vezi după ochii lor că nu înțeleg nimic. „Bă, zic, pămîntul, ce faceți ?" „Ce să facem ?" „Cum ce, vi-l ia, orbilor, voi nu vedeți ?"

MOROMETE : Pînă la ultima clipă, Matei, pînă la cea din urmă suflare, trebuie să te zbați și să dai din mîini. Și cine nu-și dă seama de asta e și el un orb. Asta e ! Și mie, în loc să-mi pară bine, nouă, la toți, să ne pară bine că băieți ca Niculae al meu sînt acolo și feresc lumea de rele, atît cît se poate, cît e omenește posibil, ne apucăm să-i judecăm că de ce n-au făcut și n-au dres. Parc-ar fi ei vinovați și ar fi adus ei vîntul care trece, uite-așa, dintr-o parte a lumii spre alta, care își vedea de treburile ei cum își vede omul de-ale lui pe cer senin. Eu am stat cu el de vorbă. El are credința asta, că lumea, așa cum era ea cînd a deschis ochii pe pămînt, nu e bună, și trebuie schimbată. El n-a văzut, săracul, că lumea asta am fost eu, eu l-am oprit să mai meargă la școală, mi-a luat Dumnezeu mințile, am crezut că o să-mi aduc băieții îndărăt și am strîns bani, n-am mai putut să-l țin. N-am reușit, cu toate că m-am străduit... E adevărat, Giugudel, de unde știi ce spuseși tu de Niculae ?

GIUGUDEL : E adevărat, absolut. L-au scos de-acolo.

MOROMETE : Ei, uite, să mai vie vreun prost care se crede mai deștept decît alții, care nu mai poate de bine și vrea ca toată lumea să-i aducă lui toate avantajele la nas, și să zică : „Ho, păi Niculae ăsta al lui Moromete, cum putea el să admită să se întîmple pe arie ce s-a întîmplat ?" Poftim, acuma nu mai e, de ce nu se duce el în locul lui, să îndrepte lucrurile ? E lesne să stai la tine acasă și să pretinzi altora să facă și să dreagă. Și tu, ce să faci ? Măcar dacă ai fi o minte cinstită și ai recunoaște că nu te pricepi la politică, sau ai altă credință, și că, prin urmare, orice ar fi făcut Niculae ție nu ți-ar fi plăcut, fiindcă de fapt toată credința lui ție ți se pare greșită. Ei, nu mai spune ! Și a ta care e ? Dacă o ai, pune-ți pielea la bătaie pentru ea, nu pretinde doar altora să renunțe la a lor.

MATEI DIMIR : Cine zicea ?

MOROMETE : Cine să zică ? Bîznae ! Mie îmi pare bine, chit că ai dreptate, Matei, ani de zile ne-a mai ferit și pe noi de una și de alta. Dar îmi pare rău că băiatul o să sufere. Ți-nchipui ! E tînăr, și ce-o să facă el de pe margine, cu credință în el !

COSTACHE : Și ce facem noi acum, Moromete ? Așa e, Niculae o să-și gă-

seasca el drumul pierdut, dar noi ce facem ? Stăm așa, să ne ia bucatele din pod ? Ce-ar fi să mergem toți la Vasile ăsta și să vorbim cu el ?

MOROMETE : Bucatele, n-ar fi nimic. Îți ia o parte, două părți îți mai rămîn. Pe mine, chestia asta cu cotele mă lasă absolut rece, chit că alții umblă cu gura căscată prin pieţele Bucureștiului și-ar vrea, cu un sac de zarzavat, să cumpere un aparat de radio. Mie mult mai rea mi se pare ideea că Vasile nu din capul lui i-a spus șefului de post să ne amenințe. De-aia eu zic că nici nu trebuie vorbit cu Vasile.

MATEI DIMIR : Dar cu cine ?

(Moromete trase adînc din țigară, se posomori și începu să-i contemple fumul albastru care ieșea din ea pe la ambele capete.)

MOROMETE : Vasile, e greu să stai de vorbă cu el, el știe una și bună, că trebuie să se aleagă praful de tot ce-a însemnat cît de cît ceva în satu' ăsta, și așa o să și facă, să țineți minte de la mine.

COSTACHE : Cu cine, atunci, Moromete, să vorbim ?

MOROMETE : De pildă, cu Isosică !

COSTACHE : Crezi tu că ăsta a făcut cuiva, vreodată, un bine ?

MOROMETE : A făcut, prin faptul că n-a făcut rău ! E o chestiune aici : de ce l-a ajutat el pe Vasile ăsta să ajungă el președinte, și nu l-a apărat pe Plotoagă, care față de Vasile era un om de înțeles, cu toate că mai striga și el, hă, bă ! Eu l-aș întreba !

COSTACHE : Vreai tu să vorbești cu el ! ? Vorbește, Moromete : indărăt ce mi-au luat n-or să-mi mai dea ei, dar să nu vie să-mi mai ia !

MOROMETE : Asta e, și-o să mai mă gîndesc eu ce trebuie făcut, n-o să mă doară gura să vorbesc și cu Vasile ăsta. Da, dar eu mă tem de altceva !

(Și se ridică de pe pridvor, acuma pe deplin senin și cu expresia aceea de tinerețe revenindu-i pe deplin în privire. Avea în luminile ochilor luciri care erau parcă reflexe îndepărtate ale unor teritorii care nu se vedeau. Începu să coboare scările pridvorului și o luă încet spre grădină, lăsîndu-și, fără să le spună cît lipsește, musafirii singuri. Rămase la distanță și începu să se uite stăruitor peste drum.)

MATEI DIMIR :Hai, bă Moromete, vino încoace și spune-ne !

(Moromete se smulse parcă cu greu din contemplarea a ceea ce văzuse el că se întîmplă pe drum și se întoarse.)

MOROMETE : Mă, urît tată a mai avut și băiatu' ăsta al lui Stancu Tumbii. *(Pe deplin detașat de tot ceea ce vorbise mai înainte.)* Are un ochi care parcă îi cade în gură.

MATEI DIMIR : Și ce... mă-si ne arde nouă de ochiul lui Stancu Tumbii ? !

MOROMETE : Mă tem de altceva. Cînd lucrurile pornesc de se dau de-a rostogolul la vale, ele nu se liniștesc pînă nu ajung jos și n-au unde se mai rostogoli. Ce putem noi împiedica ? Lumea asta se ține ea pe picioarele ei, sau primului nebun care îi vine în minte s-o dea peste cap, o dă ? ! Asta e întrebarea.

MATEI DIMIR : Hai, bă Moromete, vorbește cu ei, măcar vezi ce zic, nu da îndărăt, că am vorbi noi, dar tu știi mai bine, de la Niculae, cum să-i iai.

GIUGUDEL : Așa e.

(Moromete, cu fruntea plecată, tăcea și fuma ; nu dădea nici un semn că le auzea îndemnurile. Porni grăbit spre poartă.)

COSTACHE : Hai, bă, să plecăm, că se face noapte.

(Începură toți să coboare scările și o luară repede spre poartă, fără să se mai uite în urmă și fără să se aștepte unii pe alții.)

Tabloul 8

Scena 1

Soarele abia trecuse de vîrfurile salcîmilor. Era o după-amiază de septembrie, cu lumină multă ca și în plină vară, dar cu căldură mai puțină. Responsabilul morii, Isosică, stătea într-o baracă, lîngă moara care măcina. Pe baraca de scînduri scria cu păcură BIROU. În ea intră Moromete. Individul încerca să pună ordine într-o vraiște de hîrtii. Se uită lung la Moromete, fără să-l ajute să înceapă vorba.

MOROMETE : Și mîine-poimîine, cînd Vasile o să te dea și pe tine la o parte și n-o să mai fii nimic, ce-o să te faci, Isosică ? Acum ești aici, ai o leafă și ești și secretar de partid. Dar pe urmă ? *(Nici nu se uita la el, își încrețise fruntea și scruta îngrijorat podeaua, ca și cînd Isosică ar fi fost fiul său*

cel mare, a cărui soartă nu înceta să-l îndurereze. Contempla acest viitor nesigur și plin de amenințări, la care se referise, își duse mina la flanelă, învăluindu-se parcă în tăcere, și începu să-și răsucească și el o țigară. Isosică nu-l pindise, dar îi dădu, cînd țigara fu gata, peste masă, să aprindă.)

ISOSICĂ : Ce s-a întîmplat, nea Ilie ? *(Isosică era la fel de îngrijorat, parcă, de soarta omului care venise la el, ca și cînd ar fi fost taică-său.)*

MOROMETE *(aparte)* : Și cînd te gîndești că ăsta o fi făcut raportul că Niculae l-ar fi înecat pe nenorocitul ăla de Gheorghe... Dacă l-aș întreba, ar beli ochii la mine că nu e adevărat, și mi-ar spune pe altul... *(Tare.)* Și-atunci, poți să-mi spui de ce te-ai speriat tu și te-ai dus acasă la Vasile, să-l ajuți să ajungă președinte ? Cum ai putut să faci o astfel de prostie, care o să te coste cît o să ne coste și pe noi, adică ceea ce știi și singur, ce amenințări ne trimite Vasile, dacă nu și mai mult, dat fiind că tu ești om tînăr și ai alte ambiții ?

ISOSICĂ : Cum să nu.

MOROMETE : Ei, de ce ? Sînt curios.

ISOSICĂ : S-au încîrligat două lucruri, nea Ilie. *(Și se apucă și trase cu atîta precauție și atît de îndelung din țigară, încît după ce o luă de la buze și începu pe îndelete să povestească, minute în șir el vorbi cu fum în gură, care parcă nu se mai termina.)* Primul lucru... *(Tăcu. Se întreba, poate, dacă să spună sau nu ceea ce se aștepta de la el. Se hotărî : trebuia spus, din moment ce toată lumea putea gîndi că ar fi făcut, prin urmare, o prostie, așa cum o dovedea venirea aici, la el, a acestui om atît de respectat.)* Pe Vasile ăsta, eu l-am împiedicat cît am putut să nu iasă din curtea lui, dar el s-a dat la fund ca rața, și cînd a scos capul deasupra, a ieșit departe. Nu-ți spun ce cred eu, îți spun ce e. Aș fi luptat cu Vasile dacă ar fi fost numai atît. Dar mult n-as fi luptat, fiindcă nu l-as mai fi putut împiedica, și aici se încîrligă prima situație cu a doua.

MOROMETE : Care ar fi prima ?

ISOSICĂ : Nu ți-a spus-o Niculae ?

MOROMETE : Nicidecum.

ISOSICĂ : Niculae e vinovat de ridicarea lui Vasile.

MOROMETE : Ei, nu mai spune !

ISOSICĂ : Da. Niculae l-a sprijinit pe Vasile contra noastră.

MOROMETE : Tot aia e.

ISOSICĂ : Nu e tot aia. Fiindcă ne-am fi împăcat noi cu Vasile, da' fără să-l împingem atît de sus.

MOROMETE : Crezi că v-ați fi împăcat ?

ISOSICĂ : Dacă i-aș fi dat pe Dan și pe tat-său pe mînă, ar fi fost suficient, și cu asta s-ar fi terminat totul.

MOROMETE : Te contrazici.

ISOSICĂ : Stai să vezi. Sigur că problema rămînea în picioare, dar, așa stînd lucrurile, am fi căutat noi un alt Vasile cînd ne-am fi dat seama ce vrea Raionul și Plotoagă nu mai e bun, și nu ne-am fi pomenit noi, vrînd-nevrînd, cu unul care e pus pe fapte mari. Am fi știut cum să-l anihilăm pe Vasile al Moașii și cum să împingem în față un alt Vasile, care nu i-ar mai fi acoperit pe cei bogați, dar nu i-ar fi trecut prin cap să dea în oameni ca dumneata.

MOROMETE : Și cum l-ați fi anihilat pe Vasile al Moașii ?

ISOSICĂ : Lăsîndu-l, de pildă, să facă el aici la noi o gospodărie colectivă : l-am fi susținut să fie el președinte. Nu ne-ar fi durut. Așa, acuma, o să facă în așa fel încît o să mă oblige și pe mine să intru. O să intru cu un pogon. N-am încotro.

MOROMETE : Și crezi tu, Isosică, că e cel mai mare rău care te așteaptă pe tine de-aici înainte ? *(Zîmbi înveselit parcă de faptul că acela își vedea cu atîta blîndețe viitorul.)*

ISOSICĂ : Ce-aș putea să fac ?

MOROMETE : Nu te gîndești ?

ISOSICĂ : Nu.

MOROMETE : Mai e lume în sat.

ISOSICĂ : Nu înțeleg.

MOROMETE : Mai e lume în sat care să aleagă alt om mai cu scaun la cap decît pe Vasile ăsta. Singur ai spus că ai fi făcut tu rost de alt Vasile, dacă nu venea Vasile ăsta ! Fă acuma !

(În acest timp, un individ se apropie de baracă și începu să tragă cu urechea, dar cu aerul că se află acolo din întîmplare.)

ISOSICĂ : Acuma e prea tîrziu.

MOROMETE : Pentru că te gîndești la unul mai slab ca Vasile ! Gîndește-te la unul mai tare.

ISOSICĂ *(într-un tîrziu)* : Vrei să spui că dacă nu-mi găsesc un alt om pe care să-l sprijin, și să-l sprijine și lumea, și să-l pun să se opună lui Vasile, și să fie mai tare ca el, o să am și eu soarta lui Plotoagă ?

MOROMETE : Da' cum ?

ISOSICĂ : Vreai să-ți spun drept ? *(Cu un glas stins parcă de o boare de tristețe.)* Așa e, așa trebuie făcut, și faptul că Vasile n-are de gînd să țină seama de oameni ca dumneata și recurge la amenințările care ți s-au transmis — și pot să spun că vor fi puse în practică, dacă vă mai adunați — mă îndreptățește să nu părăsesc

terenul. Al doilea : care să fie omul capabil să-l înfrunte pe Vasile ?

MOROMETE *(mirat)* : Pe cine are de partea lui ?

ISOSICĂ : O să-şi adune destui. Se găsesc ! Găseşti orice !

MOROMETE : Domnule, lumea asta, la care el le ia bucatele din pod, e cu el ? *(Parcă stupefiat de faptul că Isosică tot nu înţelegea. Se lăsă iar o tăcere.)*

ISOSICĂ : Vreai să spui că există cineva în sat care să facă acelaşi lucru, şi totuşi lumea să fie cu el ? ! *(Isosică e uluit parcă şi el că ăsta ar putea să fie gîndul lui Moromete.)*

MOROMETE : Da' ce credeai că vreau să spun ? !

ISOSICĂ : Adică ? Fii mai clar. Te gîndeşti la un om anume ?

MOROMETE : Se înţelege de la sine.

ISOSICĂ : Ei, cine e ?

MOROMETE : O să ţi-l spun eu. Nu sînt sigur... Adică, nu că nu sînt sigur. Nu ştiu. N-am mai stat de mult de vorbă cu el. După ce stau cu el de vorbă, o să-ţi spun cine e...

ISOSICĂ : Mă faci curios, pe cuvîntul meu ! Spune-mi-l şi mie ! Asta ar fi chiar prea de tot, să existe un astfel de om şi eu să nu mă fi gîndit la el. *(Moromete, drept răspuns, se ridică. În clipa aceea, spionul de-afară se îndepărtă rapid. Celălalt ieşi pe după biroul său şi îl însoţi pînă ce ieşiră din curtea morii, care era, ca de obicei, plină de căruţe, de vite şi de oameni. Se auzea de departe zgomotul valţurilor, iar de alături cel al motorului, care cînta ca un cuc prin coşul său înalt, asemănător unui fluierici uriaş, de copii, făcut din salcie. Parcă ar fi vrut să spună că iată ce vesel şi plăcut e la moară.)* E membru de partid, omul la care te gîndeşti dumneata ?

MOROMETE : Nu mai ştiu dacă e, de-aia spusei să vorbesc întîi cu el... Da' nu-ţi terminaşi vorba, cu Vasile. Ce metode zici că vrea să folosească ? Nu există decît o singură metodă, ordin general de intrarea tuturor în gospodărie, şi cu asta socoteala ciobanului e achitată !

ISOSICĂ : Asta ar fi prea simplu.

MOROMETE : De ce, prea simplu ? *(Privi nedumerit drept în ochii lui Isosică.)* E pămîntul meu, nu ? Plăteşte-mi-l, dă-mi bani pe cît costă, fiindcă şi eu l-am plătit cu munca mea, şi pe urmă n-ai decît să-l iai şi să treci peste el cu tractoarele. Şi cine nu vrea să-l vîndă, să-l muncească în colectiv. Simplu ca bună ziua.

(Isosică se uită la el cu un surîs care îi deschidea în mod ciudat chipul, în general senin, dar care surîdea rar şi trăsăturile nu-i erau învăţate ; parcă era alt om, mai tînăr şi mai atrăgător decît se putea ghici.)

ISOSICĂ : E clar. *(Fără cea mai mică umbră de ironie.)* Aşa o să se facă !

(Moromete clătină din cap în faţa evidenţei, aruncă ceea ce îi mai rămăsese din ţigară, scuipă subţire drept peste ea şi plecă. Îndată îşi lăsă fruntea în pămînt şi mersul i se încetini. Era mersul lui cînd se gîndea şi cînd nu mai vedea nimic în jur. Isosică se întoarse în biroul lui. O femeie care, ajutată de un ţăran, încărca saci într-o căruţă, îl strigă, oprindu-se din treabă.)

FICA : Ilie ! Ilie ! *(Îl strigase numai de două ori şi nu prea tare, apoi tăcuse. Stătea dreaptă şi aştepta ca el să audă cu întîrziere că numele lui fusese rostit de cineva, şi nu într-un mod obişnuit, ci aşa cum fac cei care au dreptul, după ce au ţinut la tine o viaţă, să te cheme fără teamă de nimeni... Era sora mai mică a primei lui soţii, una, Fica, femeie încă tînără.)*

MOROMETE : Asta e o treabă pentru tine ?

FICA : De ce, Ilie ?

(Moromete începu să clatine din cap : nu se făcea.)

MOROMETE : Sînt lucruri care au rostul lor, şi ce rost e ăsta să... Credeam că ai murit şi tu, nu numai bărbatu-tău ! Mă, ziceam, aia o fi murit şi ea, de n-a mai dat nici un semn că mai e pe lumea asta !

FICA : Aha ! Şi m-ai îngropat şi pe mine alături de el, şi ţi-ai văzut de treabă. Parcă mai cunoşti tu pe cineva, de cînd ţi-au fugit feciorii ? Las' că nici cînd veneam pe la voi nu prea te gîndeai tu la mine, dar o dată, de Crăciun şi de Paşti, tot ne mai vedeam noi. *(În acest timp, Moromete nu-i aruncase nici o privire. Dar se uita ea la el.)* N-ai îmbătrînit neam, ai ceafa dreaptă. Ştiu că ai trecut de cincizeci, dar nu ştiu cu cît.

MOROMETE : Nu cu mult. De minune : trăieşti mult, veri după veri şi ierni după ierni, şi cînd te uiţi în urmă, vezi că n-ai decît cincizeci şi ceva de ani. Orice-ai zice, nimeni nu te împiedică să te gîndeşti că mai poţi trăi pînă la optzeci.

FICA : Am auzit că tu şi Catrina vă aveţi ca la douăzeci de ani, ea a vrut să te lase, tu ai alergat cu parul în mînă după ea pe după casă... Cică te-ai prefăcut bolnav, aşa e ? *(Rise scurt.)*

MOROMETE : Aşa e !

FICA : Ei, ce-ți pasă ! Fi-tu Niculae e bine, Ilinca, am auzit că o să se mărite și ea ! Numai Paraschiv, săracul, e bolnav. De ce, nu-i dai și lui niște bani, să-și ia doctorii ?

MOROMETE : I-am dat, Fico, crezi că am așteptat să ne întîlnim noi ca să-mi dai tu ideea ?

(Muierea însă nu-l urmărise chiar cu toată atenția, și s-ar fi zis că nu prea îi păsa ei de soarta lui Paraschiv.)

FICA : Arăți bine, dar nu ești vesel ! De ce ? Crezi că mai ai tinerețea în față, să te zbați din pricina unuia sau altuia ? Care cum și-a așternut, așa să doarmă !

MOROMETE : Crezi că nu mai pot eu de inimă rea, Fico ? Zic și eu, că mă întrebași.

FICA : Asta e norocul tău : ai minte de om tînăr, altfel ai fi murit de mult, după cîte te știu eu.

MOROMETE : De ce zici tu asta ?

FICA : Așa ! *(Omului care o ajuta.)* Înhamă caii la căruță și du-te acasă. Eu vin pe jos. *(Avea în ea ceva ocrotitor, această femeie. După dinții întregi, care i se vedeau cînd vorbea, nu părea să fi trecut de mult de patruzeci de ani, iar de departe arăta și mai puțin, fiindcă statura ei semăna cu a unei fete. Era îmbrăcată toată în negru. Se întoarse către Moromete, luîndu-și o traistă din căruță și punînd-o pe umăr.)* Așa ai fost tu bun și nu ți-ai ridicat, de cînd te știu eu, ochii la o muiere. Ai avut două, pe soră-mea, săraca, pe care ai omorît-o, și pe Catrina, care o să te omoare ea pe tine, cu zile, dacă n-o gonești de-acasă, sau dacă nu fugi tu. Ia să te fi uitat, și ai fi văzut că n-ar fi îndrăznit să te lase singur și bolnav în pat și să-i scapere ochii ăia veninoși de bucurie că ai să mori. E nebună, să știi de la mine, să-ți aduci aminte !

MOROMETE : Eu zic că n-o să mă lase Dumnezeu să mă canonesc cînd n-oi mai putea.

FICA : De ce să nu te lase ? Parcă Dumnezeu are milă de ăl bun și îl pedepsește pe ăl rău ?

MOROMETE : Da' cum crezi tu că e ? !

FICA : Uneori e și după păcate, dar alteori nu e ! Al meu, după cîte bătăi mi-a tras, ar fi trebuit să se canunească și el nițel cînd l-a luat Dumnezeu. Nu s-a canunit neam, a murit întîmpinat.

MOROMETE : Era acasă ?

FICA : În pat. Venisem de la cimitir și pusesem cușnița cu colaci de grindă. Mi-e foame, zice, și îl văd că se ridică și întinde mîna sus să ia cușnița. A ! a făcut, și gata ! Hai, mergi ? *(Și ieșiră din curtea morii.)*

Scena 2

Un drum de țară. Moromete avea aerul că merge și el acasă, cu toate că satul lui era în urmă, nu înainte. Stătea mereu cu fruntea puțin plecată și nici acum nu întorcea privirea, să se uite măcar o dată la muiere, deși din spusele lor se înțelegea că n-o mai văzuse de multă vreme... Roșul asfințitului aurea porumbul înalt de o parte și de alta a drumului.)

MOROMETE *(într-un tîrziu, ca pentru sine)* : Că s-ar putea ca muierea asta a mea să-mi facă și să-mi dreagă, admit. Dar că pe soră-ta Rada aș fi omorît-o eu, pe asta de unde ai mai scos-o ?

FICA : Astea sînt locurile noastre. *(După o pauză.)* Ai omorît-o după ce l-a făcut pe Achim. Mi-a povestit, pe patul morții.

MOROMETE : Ți-a povestit ?

FICA : Da, mi-a povestit.

MOROMETE : Hm !

FICA : Mi-a povestit și altele, nu numai asta !

MOROMETE : Ei, ce vorbești ? !

FICA : Săraca, n-am să uit pînă oi muri cum s-a întors ea acasă și a venit la mine să-mi povestească cum ai dat tu peste ea în plină zi pe miriște, la capătul locului tău din Pămînturi. Uite, pe-acolo ! *(Arătă cu mîna spre stînga, în depărtare.)* Era un stejar pe-acolo, a îmbătrînit și s-a uscat. Știi cum te-a poreclit ea atunci ? Nu ți-am spus nici pînă acum ! *(Moromete nu răspunse și cîtva timp muierea nu tulbură nici ea tăcerea cîmpiei. Fica se așeză jos.)* ...Mă dor picioarele, Ilie.

(El rămase în picioare privind peste cîmp.)

MOROMETE : Hm ! În acest ceas al vieții mele, trebuie să aflu despre mine lucruri pe care n-am avut timp să le aflu atîta amar de vreme ! Cincizeci și ceva de ani nu sînt o glumă, ei, uite că tinerețea ta tot mai e aproape de mintea cuiva, ca și cînd ar fi fost ieri.

FICA : Stai, Ilie. Lumea care m-ar auzi și te cunoaște nu m-ar crede. *(Mirîndu-se parcă pentru întîia oară de ciudățenia faptului.)* Te-a poreclit Mutul. Nu vorbeai, neam ! Pe urmă, cînd v-ați luat și te-am cunoscut și eu, am văzut că așa erea. Te uitai la mine, te uitai la ea, te uitai la tata, la orice te uitai, nu ziceai nimic. N-aveai darul vorbirii ! Da' ce mustață frumoasă aveai și ce subțirel arătai ! Nici acuma nu ești gras, dar ți s-au adîncit ochii. Era nebună, săraca, după

tine, din prima zi am văzut-o că-şi pierde minţile. Nu trebuia să te uiţi la ea ! Dacă nu te uitai, ar fi găsit şi ea, acolo, un creştin de la Dumnezeu, şi poate ar fi trăit şi acum !

MOROMETE : De ce să nu mă fi uitat ? ! *(Cu o voce înăbuşită, şi de astă dată întoarse capul şi privirea lui se încrucişă, plină de nedumerire, cu aceea, sigură, a muierii. Şi-o retrase însă în clipele următoare.)*

FICA : Nu înţeleg nici azi. Tocmai asta e, că nu te-ai uitat la ea. Iar ea ştia şi rîdea. „Nu se uită la mine, îmi zicea, dar nu-şi ia ochii de pe mine". Adică vrea să spună că te uiţi la ea fără s-o vezi, n-o vezi că e urîtă şi prăpădită, dar te uiţi tare, n-o slăbeşti din ochi... „Ei, de ce ?" — o întrebam. Nici ea nu ştia să spună, dar ştia de ce. Trei copii i-ai făcut, pe urmă, unul după altul, ca un berbec care nu alege oaia frumoasă.

MOROMETE : Cît era ea plină de viaţă în ea, aşa de nepricepuţi şi de seci la minte i-au ieşit copiii. De unde rezultă că speranţele pe care le pui în copii mai bine să nu le pui deloc, că e mai bine.

FICA : Ţi-e gîndul tot la ei. Degeaba zici că nu eşti ăla care nu mai poate de inimă rea. *(Nu era dezamăgire, dar nici compătimire în glasul muierii. Umerii lui Moromete rămaseră nemişcaţi.)*

MOROMETE : Da. Aşa e ! Ce poţi să faci ? Ni se pare că putem să nu ne gîndim. De fapt, e mult mai rău : nu ne gîndim, dar suferim. Ni se apleacă umerii fără să ştim de ce. Şi abia din cînd în cînd ne dăm seama. *(Tăcerea care se aşternu între ei deveni parcă nemişcare, ca şi cînd totul s-ar fi oprit, şi gînduri, şi sentimente. Copacii îndepărtaţi se topeau în aburul plin de culori al asfinţitului.)*

FICA : Hai, Ilie, să mîncăm porumb !

MOROMETE *(tresărind)* : Hai, să facem şi treaba asta, că pe celelalte le isprăvirăm.

(Muierea făcu un foc şi puse porumb pe el.)

FICA : Ilie, ai bea şi-o gură de ţuică ?

MOROMETE : Mă, Fico, păi tu nu ştii ?

FICA : Ce ! ?

MOROMETE *(cu regret)* : Mie nu-mi place băutura.

FICA : Ei, zău ! ?

MOROMETE : Nu-mi place băutura, ca pisicii untura.

FICA : Acuma tu glumeşti, dar pe vremea aia chiar că nu-ţi plăcea. Toţi ne miram. Om, la nunta lui, să nu pună el băutură pe limbă !

MOROMETE : Aşa, un strop, tot am băut eu !

FICA : Atît. Să trăiască ginerele, să trăiască mireasa, să le dea Dumnezeu copii, să trăiască socrii şi să le dea Dumnezeu sănătate ! Pe urmă să trăiască nunii mari, fraţii, surorile, verii ! Nimic, el tot cu ceaşca aia în mînă stătea. „Da' bea odată ceaşca aia, s-a înfuriat mama, bărbat eşti tu sau ce eşti ?" Şi atunci ai băut-o şi te-ai strîmbat, ţii minte ce-ai spus ? „Ce obicei or mai fi avînd şi oamenii, să bea porcărie de-asta !" „Ei, taci, au strigat toţi, a vorbit popa-n biserică. Nu vrei să ne spovedeşti, părinţele ?" Mi-a plăcut de tine, Ilie, de-atunci *(deodată, cu un glas atît de înfiorat încît semăna cu al unei fete îmbătate de dragoste)*, uite, îţi spun, aşa de mult, că dacă n-aş fi fost aşa mică în anul ăla cînd muri soră-mea, nu m-aş fi uitat că eu aş fi fost fată mare, şi tu, cu trei copii, care mi-ar fi fost nepoţi ! Ţi-aş fi trimis argint viu, să-ţi ia minţile, şi să te însori cu mine !

(Moromete ascultă parcă la pîndă această declaraţie, ca şi cum o aşteptase, şi acum vedea, tăcînd, că fusese bine făcută, apoi se miră.)

MOROMETE : Da' cîţi ani aveai tu atunci ? *(Şi avu o astfel de intonaţie în glas încît ai fi crezut că muierea nu spunea adevărul. Ea nu răspunse, luă un porumb de pe foc şi-i dădu lui Moromete.)*

FICA *(şoptind, într-un tîrziu)* : Dragostea face pe om mai deştept. Nu zic că din pricina ta n-am ţinut la bărbatu-meu, după ce m-am măritat şi eu şi-am făcut copii. Ţineam la el, avea inimă mare şi nici prost nu era. Dar cînd mă gîndeam la tine, parcă mi se făcea ziuă în cap. Te vedeam o dată, de două ori pe an şi-mi ajungea, şi cu toate că niciodată nimeni n-a ştiut ce simt eu, bărbatu-meu a ştiut, dar murea să afle cine e. Fiindcă vedea. Şi atunci, ca prostul, cum fac toţi cînd se îmbată, venea şi mă lua la bătaie, sau invers, ca să poată să mă bată se ducea mai întîi să se îmbete. Mai rău era că pînă la urmă, cînd ai început să te schimbi, cînd ai început să vorbeşti, mi-am dat seama că te-am ghicit eu bine, ca şi soră-mea, săraca. Tu nu vorbeai, la început, din pricină că erai prea tînăr, dar ochii tăi se uitau şi vedeau lumea. N-aveai glas, dar te gîndeai ! Şi cînd ai început să ai, au văzut şi alţii ce văzusem eu, un copil.

MOROMETE : Te apucaşi să-mi spui că eu am omorît-o pe Rădiţa. *(Pe deplin senin şi netulburat.)* Adică, cum ? Eu ştiu că a fost ceva cu moartea ei, dar n-am putut să-mi dau seama ce, n-am avut cum, ştiu că n-a suferit de ceva

anume. Ţi-nchipui că eu, cu mîna mea, nu i-am făcut nimic. N-o să te apuci să susţii un astfel de lucru.

FICA : Ba i-ai făcut. *(Se scurg între ei minute lungi de liniște.)* I-ai făcut, Ilie. *(Repetă fără reproș și chiar fără prea mare interes. S-ar fi zis că nu-i stătea prea mult pe inimă nici soarta pe care a avut-o atunci sora ei.)* Nu pot să te învinuiesc, Ilie. Oamenii nu prea ţin la viaţă, o pierd din te miri ce ! Soră-mea a murit fiindcă n-a avut răbdare să iasă din lehuzie, cu toate că nu mai erea o fetiţă care să nu ştie ce trebuie şi ce nu trebuie să facă o muiere care naşte, cîtă vreme trebuie să se ferească... S-a întors cu spatele la noi, şi zice : „Fico, dă-mi un cui". „Un cui ? Ce-ţi trebuie ?" „Îmi trebuie mie !" În timpu' ăsta, sîngele picura din ea în oala de sub pat... Pe urmă, ai venit tu, cu sanitarul. Ce să priceapă un sanitar ! Cînd am întors-o, nu mai avea viaţă în ea. Sanitarul zice : „Ia uite, are un cui înroşit în mînă". Şi cînd ne uităm, alături de căpătîi, trei măsele cu şipcile mari însîngerate. Şi le scosese singură din gură, cu cuiul.

MOROMETE : A zis şi ea aşa, ca un gînd care-i venise. Ca să moară liniştită. De la început i-a fost rău, după ce l-a făcut pe Achim. Era cam nebună soră-ta, de s-a apucat să-ţi ceară un lucru ca ăsta.

FICA : Uite-aşa de mari erau măselele, cu cîte trei şipci. Nici una nu erea stricată. S-a mirat şi sanitarul. „N-am mai văzut una ca asta" — zice. Mai ţi-aduci aminte ? Pe urmă, repede, te-ai însurat...

MOROMETE : Ce puteam să fac ? Cine să fi avut grijă de cei trei care erau mici ? Iar asta, Catrina, nici ea n-a avut mai multă, şi toată viaţa i-a fost frică de ei, să nu mor eu şi să n-o arunce ei pe drumuri ! Că, adică, dacă nu-i trec casa pe numele ei ! Minca-o-ar pămîntul de casă !

(Între timp muierea puse sticla în traistă şi se ridică.)

FICA : Nu te mai gîndi la băiatu' ăla al tău, care şi-a găsit drumul lui. Eu trebuie să plec, Ilie. Să nu mă apuce noaptea pe drum.

Scena 3

Moromete rămase singur. Prin porumbul foşnind se auzi o săritură elastică, fără zgomot, doar fîşîitul fustei tulbură liniştea zilei de vară. În lumina mare a amurgului singeriu apăru Rădiţa. Din cealaltă parte, ţîşnind ca o pisică, s-o întîmpine, o fată.

FICA *(fetiţă de 12 ani)* : Ce e cu tine, unde fuseşi ? Flăcăul ăsta te-aşteaptă aici de-aseară, şi tu umbli pe drum fără nici un rost.

(Rădiţa nu zise nimic, dar părea veselă. Îşi luă de pe cap baticul şi începu să-şi pieptene părul negru, lung. Era subţirică şi înaltă şi pulpele picioarelor ei erau mari şi arse de soare.)

FICA : Unde te duci, de te găteşti aşa ?

RĂDIŢA : Trebuie să mă duc. *(Cu un astfel de glas că se făcu deodată liniște. Cîntă.)* „Vine moartea prin grădină / C-un pahar şi c-o lumină". Fico, dă-mi un cuţit.

FICA : Da' ce-ţi trebuie ?

(Rădiţa nu răspunse, o văzură însă cum asculta, cu privirea mare şi cu urechea întoarsă uşor spre afară. Din depărtare, din naltul cerului, veneau peste porumbişte, abia atingînd auzul, strigăte rare de gîşte, puse pe călătorie îndelungată. Strigătele lor însă nu erau ţipete, ci semne sigure şi liniştite de recunoaştere, să se audă doar între ele, să nu li se destrame şirul, să anunţe pe cocorul bătrîn şi ştiutor care le conducea că totul e bine în urmă şi să nu se abată din înaintarea lui încetă şi sigură.

Fica, Moromete se uitară în zare. Într-adevăr, se apropiau plutind, alunecînd în formă de săgeată cu deschizătura largă, croncănind rar, nu toţi odată, ci în aşa fel încît cîntecul lor să fie neîntrerupt. Rădiţa înfipse cuţitul în pămînt. Îşi ridică apoi privirea spre cocori, în timp ce cu degetul cel mare al piciorului drept începu să scurme stăruitor ţărîna chiar alături de lama cuţitului. Păsările se apropiară, dar cînd ajunseră în dreptul ei, bătrînul cocor scoase deodată un ţipăt pătrunzător de spaimă şi zborul începu să i se clatine. În clipele următoare, el se întoarse pe cer şi începu să se învîrtească în cerc, împreună cu tot cîrdul, deasupra capului fetei. Ea nu-şi luă în acest timp ochii de pe cer, urmărindu-i cu o privire neclintită şi limpede, şi degetul ei nu înceta să scurme pămîntul alături de cuţit. Scoţînd un nou ţipăt, de astă dată parcă de jale, bătrînul cocor rupse deodată cercul în care se rotea şi făcu cale întoarsă, împreună cu tot cîrdul. Rădiţa îi urmări pînă nu se mai văzură, apoi smulse cuţitul din pămînt şi se întoarse chicotind spre soră-sa.)

RĂDIŢA : Mă mărit. O să fiu fericită cu mutu' ăsta, cu toate că nu se ştie cît. Ar fi trebuit să-mi cadă jos la picioare cocorul meu, dacă ar fi fost să mor de bătrîneţe. Ei şi ? Nu m-a

întrebat nimeni dacă vreau să vin pe lumea asta ! De ce mi-ar păsa cînd o să plec ?

MOROMETE *(se ridică)* : Atunci, să mergem. *(Intrară patru flăcăi, cu pălării cu pene de păun înfipte în pamblică. Unul ţinea în mînă un brad cu un măr înfipt în vîrf.)* Asta e Benogu, a murit în război, şi acum uite-l că a înviat şi a venit să fie cavaler la nunta prietenului său. *(Intră un viorist şi un grup de fete şi flăcăi cu flori şi spice legate în coroniţe. Se apropiară prin porumbul înalt.)* Şi-a cui zici că eşti tu, creştino ?

RĂDIŢA : A mamei care m-a făcut, păgînule.

(Focul de coceni ardea cu flăcări a căror culoare se schimba neîncetat, din galbenă se făcea violetă, din violetă, albastră, din albastră bătea în verde, asemeni porumbului pe care cei doi îl jupuiau şi îl puneau alături pe jeratic să se coacă. În jurul lor, flăcăii şi fetele jucau.)

MOROMETE : Mă duci la tine acasă, s-o văd pe mama care te-a făcut ?

RĂDIŢA : Ei, nu zău ? ! Păi ce-ai să vorbeşti tu cu ea, cînd de dimineaţă şi pînă acum abia ai scos şi tu trei cuvinte ?... O să rîdă mama de tine... Nu că mi-ar fi ruşine cum arăţi, o să creadă tocmai pe dos, că mi-ai sucit capul şi nu-mi dau seama ce fac... Dacă vii, nu mai pleci, siliştene !... A, ce frige porumbu' ăsta... Eu îţi coc ţie aici cotolani, şi tu nici nu te uiţi la ce-ţi dau... N-ai mîncat nimic de cînd ai venit aici peste mine, ia să te văd cum arăţi cînd mişti fălcile...

(Flăcăii şi fetele se îndepărtară chiuind.)

MOROMETE : Apropie-te.

(Soarele coborîse dincolo de orizont cînd rosti el aceste cuvinte. Se ridică luna.)

RĂDIŢA : Mă arde focul.

MOROMETE : Mai e cineva pe cîmp ?

RĂDIŢA *(cu nelinişte)* : Nu, n-a mai rămas nimeni. *(Era ca şi cînd ar fi fost părăsiţi în pustietatea cîmpiei şi n-ar mai fi putut să se întoarcă acasă. El îi întinse mîna. Ea se apropie cu grijă, să nu se încurce în rochia mare de voal şi în beteala care îi atîrna strălucind pe spinare, pînă jos la poale. Moromete o aduse lîngă el fără să facă nici o mişcare, apoi îi puse uşor mîna în piept şi o împinse încet, dar fără revenire, pe spate. Se urcă deodată peste ea şi o acoperi şi chipurile li se întîlniră ca într-o apă, unul privind, celălalt răsturnat, susţinîndu-i privirea, şi recunoscîndu-se unul în altul, uluiţi. El îi puse mîna pe frunte şi o apăsă ca şi cînd ar fi vrut să-i vadă mai bine ochii ei strălucitori ; se apropie şi mai mult de faţa ei, stăpînit parcă de o ezitare : nu ştia cărui impuls să se supună, celui sălbatic, care îl făcuse să se repeadă asupra ei, sau celui blînd, pe care îl trezeau în el ochii ei cerînd ocrotire.)* Nu te repezi *(şopti)*, lasă-mă să-mi dau seama. Văd că te uiţi la mine, lasă-mă să mă uit şi eu, să înţeleg cu ce te-am zăpăcit şi eu pe tine, fiindcă nu e numai ce vreai tu acum... Ei, ce este ?... Sînt aproape de sufletul tău ? Eşti un flăcău singur pe lume ?... De ce nu-mi răspunzi ? Nu eşti ? La ce te gîndeşti ? La mine ? Sînt prima fată cu care te porţi aşa ? Prima care ţi-a luat glasul, sau aşa o fi felul tău ? *(Ezitarea lui, ascultînd-o, crescu, şi atunci o bucurie fără margini înflori pe chipul fetei. Ea îl apucă de gît şi începu să-l sărute. Surprins, el se feri şi scăpă de braţele care i se încolăciseră pe după grumaz, dar ea îşi ridică gîtul cu o vioiciune de animal parcă în luptă cu altul care ar fi vrut s-o omoare, şi îl urmări acum fără nici o teamă de puterea şi ameninţarea lui.)* Te simt, te-am ghicit *(retrăgîndu-se)*, tu nu ştii, sau vrei şi tu să afli, şi de aia te gîndeşti... eşti singur, cu toate că ai surori şi alte rude... şi vecini... Eu sînt cu tine, şi noi doi... pe lume... o să facem copiii noştri... M-ai văzut, eşti al meu, te-ai uitat la mine şi m-ai văzut... *(Trupul ei tremura, de parcă ştia ce-o să urmeze. Totuşi, nu, fiindcă scoase un ţipăt pe care numai spaima de a nu fi auzită o făcu să şi-l înăbuşe, în chiar secunda cînd îi ieşise din gît. În clipa următoare, o strigă pe maică-sa, „mamă, mamă", ca şi cînd ar fi vrut s-o încredinţeze pe cea care o născuse că ea tot fetiţă a rămas, cu toate că stringea în braţe un bărbat care o şi scosese pentru totdeauna, printr-un ţipăt, din rîndul fetelor şi o vîrise în cel al muierilor. Apoi cei doi se lungiră pe spate, cu capul în sus, privind luna. În acest timp, din depărtarea în care se topise, cîntecul viorilor revenea, o dată cu tot alaiul, clinchetul clopoţeilor de la ciomegele flăcăilor şi chicotele subţiri ale femeilor. Cei patru flăcăi apărură la capătul lanului de grîu, şi cel cu bradul, şi jucau pe loc. Se opriră apoi. Aşteptau. Se făcu tăcere. Rădiţa se ridică.)* Cum, da' mama nu ştie nimic... Dacă află tata, îmi rupe picioarele... *(Şi chicotea, ca şi cînd acest lucru ar fi înveselit-o pentru ceva pe care numai ea îl ştia.)* Nu e rău să fii muiere şi să te simţi fată. Păcăleşti pe cineva, face să rîzi.

(Fetele veniră și o luară pe Rădița. Moromete rămase singur în mijlocul cîmpiei.)

Scena 4

E noapte. Curtea Ficăi. La fîntînă, femeia scoate apă.

MOROMETE *(în șoaptă)* : Fico... Ce faci tu ?

FICA *(se întoarce speriată)* : Ce cauți aici, Ilie ?

MOROMETE : Tu ești de vină, am vorbit prea mult despre Rădița.

FICA : Nu poți să vorbești ce-ai vrea. Și tu te-ai gîndit prea mult la copiii tăi.

MOROMETE : Rădița îmi spunea că o să ne facem copiii noștri și n-o să mai fiu singur pe pămînt... *(Într-un tîrziu, văzînd că femeia tăcea.)* Hm !... Ce bine că omul poate să doarmă.

FICA : De ce, ai dormit pe cîmp ?

MOROMETE : Închipuiește-ți tu, să te visezi tînăr... Da' chiar tînăr, ca și cînd ai trăi de la început. Cum vine asta ?

FICA : Înseamnă că te simți tînăr și ai mare chef să uiți de toate. Numai în vis poți să uiți complet...

MOROMETE *(tîrziu)* : Nu numai în vis.

FICA : Nu numai în vis, ce, Ilie ?

MOROMETE : Poți să uiți de toate. Uite, cu tine uit de toate !

FICA *(șoptit)* : Nici nu știi ce bine îmi pare... *(El se apropie atunci și în clipa următoare mîinile lor se întîlniră și se încleștară una în alta... Din tindă crescu, acoperind liniștea, scîrțîitul unui greier...)* ...Ai să vii de-aici înainte la mine, Ilie ?

MOROMETE : Da' cum ?

FICA : În fiecare zi ?

MOROMETE : În fiecare zi, nu, că nu mai sînt flăcău, dar așa, la două-trei zile, tot o să vin.

(Femeia înțelese și rosti cu duioșie.)

FICA : Vino o dată pe săptămînă ! Vino, Ilie, că pot să spun și eu ca Rădița în vis : o să trăiesc de-aici înainte numai pentru tine, și n-o să mai știu de nimic, nici de copii și nici de rude, numai să te fac să uiți că cineva ți-a dorit moarte și te-a lăsat singur acasă, bolnav în pat.

MOROMETE : Crezi că eu m-am pus la mintea ei ? Dar ai dreptate, nu mai e cu ea nici o speranță, nu e în toate firile. Nu poate să-mi ierte că am vrut să-i aduc pe Paraschiv, Nilă și Achim îndărăt acasă. De ce să nu-i aduc ? Nu erau copiii mei ?

(Ea nu-l încurajă să se întoarcă cu gîndurile spre această istorie.)

FICA *(uitîndu-se pe cer)* : Intră în casă, Ilie, că se face ziuă. Mîncăm ceva, și pe urmă pleci !

Tabloul 9

Scena 1

Curtea Moromeților. Dimineață. Catrina deretică prin jurul casei, cu Ilinca. Moromete intră și închide ușurel poarta de la drum, ca și cînd s-ar fi întors de pe colea, de prin vecini. Catrina, avertizată și alarmată, venise acasă.

CATRINA : Unde-ai fost ? De ce te-ai mai întors ? Mai bine ai fi rămas și ai fi murit acolo, nu era nevoie să te mai întorci, să te mai văd și eu la față. *(Continuă să se uite la el stăruitor : își pierduse mințile, și avea să trăiască cu el acea rușine a femeilor care își văd bărbatul rătăcind taman la bătrînețe, sau totul avea să se oprească numai la atît ? Nu află însă nimic sfredelindu-l cu privirea, și o expresie de neliniște și de ură îi adînci trăsăturile.)*

MOROMETE *(liniștit)* : De ce ? Cum să nu mă mai fi întors ? De dorul tău m-am întors. *(Catrina își ia gălețile și iese pe uliță.)* ...Unde sînt, Ilinco, banii ăia ?

ILINCA : Ce faci cu ei ?

MOROMETE : Dacă mă mai întrebi o dată ceva în felul ăsta, îți dau una, fetițo, după ceafă, de rămîi cu gîtul strîmb și o să te uiți pe dedesubt la bărbatu-tău, pe care o să-l iei. Adu banii încoace !

(Ilinca surise și se supuse, parcă încîntată, simțind gheara de altădată a leului. De ce să se supere ? Nu era tatăl ei ? Știa că ține cel mai mult la ea, și era adevărat că prea se înmuiase el în ultimii ani. Bine că își revenise. O fi adevărat că a dormit la Fica ? — gîndi ea. Adică chiar o fi dormit cu ea, sau or fi stat și ei de vorbă ? Ilinca intră în casă și se întoarse cu o legătură mică. I-o dădu.)

ILINCA : Tată, ai grijă de lume. Eu știu că Fica ține la tine, de cînd eram eu mică și mă duceam pe la ei. „Ce mai face, Ilinco, tac-tău ? Ce mai drege, Ilinco, tac-tău ? Unde-a mai fost, Ilinco, tac-tău ?" Dar credeam că i-a trecut. Ca să nu bage lumea de seamă, nu te duce pe la ea vreo cîteva săptămîni. Nu trebuie să vorbească lumea. Stăpînește-te, tată !

MOROMETE : Pînă nu te văd măritată, e un sfat pe care eu nu îndrăznesc să ți-l dau.

ILINCA : Ce sfat ?

MOROMETE : Să te stăpînești ! Cînd îmbătrînești și mori, nu-ți ajută ce zice lumea.

ILINCA : Așa e, dar dacă se poate și fără să rînjească lumea, de ce să nu ții seamă ?

MOROMETE *(scurt)* : Proștii rînjesc oricе-ai face ! Fe maică-ta ai ținut-o de rău cînd a fugit de-acasă ? N-ai grijă, nu-mi trebuiesc banii să mă duc să chefuiesc. Am treabă, și de dus mă duc unde vreau eu, cînd am eu chef, oricе-ar zice lumea. Care lume ? *(Cu un glas, ca și cînd lumea ar fi pierit.)* Care lume, Ilinco ? Cîrstache a' lui Dumitrache ? Ion al lui Miai ? Cocoșilă ? Udubeașcă ?

ILINCA : Aștia care vin pe la tine și îți place să vorbești cu ei, Giugudel, Nae Cismaru, Costache al Joachii, Matei Dimir ! Și alții, care stau cu ochii pe tine.

(Moromete nu mai zise nimic, începu să-și văcsuiască bocancii și să-și perie pantalonii. Se bărbieri. Își schimbă cămașa și flanela. Pe urmă ieși.)

Scena 2

Lîngă gară, pe dreapta, cum veneai dinspre Balaci, mai trăia această veche circiumă, care nu făcea încă parte din trustul alimentației publice locale. Era plină de țărani sau mici funcționari, cu treburi pe la gară, ca Țugurlan, sau pe la oborul de vite.

SOLDATUL *(intrînd)* : Nea Stane, te caută cineva la siloz.

ȚUGURLAN : Adu-l aici !

SOLDATUL : Dumnealui e.

(Moromete s-a apropiat de masă. Vederea lui Moromete îl înveseli pe Țugurlan. Avea aerul celui care tresare în adîncul ființei sale, dîndu-și seama că, în trecerea egală a zilelor, se întîmplă din cînd în cînd și cîte un astfel de eveniment, să dea adică peste tine un om cu care vei ieși în mod sigur din această scurgere cenușie a timpului și te vei ridica deasupra lui.)

ȚUGURLAN *(soldatului)* : Du-te, mă, la siloz.

MOROMETE *(în loc de bună ziua)* : Cîți ani sînt, mă Țugurlane, de cînd n-am mai stat de vorbă noi doi ? !

ȚUGURLAN : Păi, cîți să fie, vreo cinșpe... *(La fel de uimit că acești cincispreze ani erau pe-acolo pe-aproape prin preajma lor, și nici nu băgaseră de seamă cînd trecuseră. N-aveau decît să facă ei doi un gest, așa, cu mîna — adică, duceți-vă, voi, anilor, încolo de-aici — și viața să se dea, foarte simplu, cu cincisprezece veri îndărăt. ...Un lăutar cînta cîntece folclorice fără noimă. Moromete asculta cu o expresie de extremă încîntare pe chip, și aproape că uitase de Țugurlan, cu care se așezase la o masă să bea un pahar.)*

LĂUTARUL : „Țiganul lucra la MAT / Și venea acasă beat. / Dă-mi, boierule, nevasta / Că mi s-a prăpădit casa. / De-o vorbi pe țigănește / Să ți-o iai cum se găsește, / De-o vorbi pe românește / Îți tai capul ca la pește".

MOROMETE : Cum vine asta, mă Stane? Ce, la noi mai sînt boieri care să-ți taie capul ca la pește ? Ori țiganul nu lucra la MAT, ori ăla care îi luase nevasta nu era boier.

ȚUGURLAN *(scuzîndu-l parcă pe lăutar)*: Sînt cîntece vechi, le-au aranjat și ei pentru acuma, dar se vede că nu le-au aranjat bine.

MOROMETE : Păi tot ce e vechi se aranjează în felul ăsta, ca și cînd ar fi nou. Pe noi nu ne aranjează tot așa ? Cum, Țugurlane *(lovi el deodată cu mîna în aer, ca și cînd ar fi dat brusc frîu liber întregii lui gîndiri)*, să nu mai pot eu să vorbesc ce vreau ? *(Țugurlan nu se arătă deloc surprins. Privirea însă îi sticlea ascultîndu-l.)* Poți să concepi una ca asta ? ! Adică, eu să tac și tu să vorbești, rolul meu rezumîndu-se doar să te ascult pe tine ?

(Țugurlan se gîndea : dincolo de cuvintele sale, omul ăsta, care nu mai avea patruzeci de ani, trăia parcă într-o veșnică nedumerire, care nu era prefăcută, ci adevărată. Trebuia să-i răspunzi.)

ȚUGURLAN *(după ce îl lăsă pe Moromete să aștepte cîteva clipe)* : Poți să gîndești. Nimeni nu te împiedică. Ia model de la mine.

MOROMETE : De unde știi ?

ȚUGURLAN : De unde să știu, ce ?

MOROMETE : Că nimeni nu te împiedică.

ȚUGURLAN : Ți-am spus : eu. Pe mine nimeni nu mă împiedică.

MOROMETE : Şi crezi tu că, dacă îl laşi tu să nu te lase să vorbeşti, pe urmă nu te împiedică să şi gîndeşti ?

ŢUGURLAN : Aş vrea să ştiu cum.

(Moromete rămase cîtva timp pe gînduri, apoi deveni parcă visător.)

MOROMETE *(cu duioşie)* : Găsesc ei cum. Nu mi-a spus mie Niculae ?! Te întreabă : ce părere ai despre tovarăşul Stalin ? *(Pronunţă acest nume cum ar fi zis „Călin".)*

ŢUGURLAN : Ei, şi ? Spui şi tu ce-ţi cere, că e aşa şi pe dincolo, şi ai terminat. Ce-ţi pasă ţie de ce spui despre Stalin ? !

MOROMETE : Îmi pasă, fiindcă îţi cere pe urmă să declari că fi-tu e duşman al poporului şi că n-ai nici în clin nici în mînecă cu uneltirile lui duşmănoase.

ŢUGURLAN : Nu declari !

MOROMETE : Ei, şi tot acolo ai ajuns.

ŢUGURLAN : Adică, unde ?

MOROMETE : La puşcărie !

ŢUGURLAN : Intri la puşcărie. *(Brusc îndîrjit, şi glasul lui sună ca o sumbră ameninţare.)*

MOROMETE : Şi dacă mori acolo ?

ŢUGURLAN *(la fel)* : Ei, şi ? Oriunde-ai fi, de-un mormînt tot ai parte. Măcar tu n-ai ce pierde, în timp ce pe ăla care te-a băgat acolo îl apucă groaza la gîndul că trebuie să moară ca şi tine şi că nimic din ce e el nu mai înseamnă nimic.

MOROMETE : Aşa, dacă o luăm, la ce mai trăim, dacă tot o să murim ! Ba eu vreau să trăiesc, şi să trăiesc cum vreau eu, fără bineînţeles să mă pun fără nici un rost contra a ceea ce la lume nu-i pasă. Tineretu' ăsta ! Treaba lor ! Dar mie să nu-mi trimeată domnul Vasile al Moaşii ameninţări prin şeful de post că nu mai am voie să stau de vorbă cu cine vreau eu. Să le trimeată ameninţările astea muierii ăleia a lui, Florica lui Ciupăgeanu, la care se uită în gura ei ca un nerod şi nu-şi dă seama că nu se procedează aşa cu oamenii care trăiesc mai demult în satu' ăsta ! Am vrut, înainte să vin la tine, să vorbesc cu el, dar mi-aş fi răcit gura de pomană. Cred că nici nu m-ar fi auzit, fiindcă urechea lui nu aude decît ce-i şopteşte răzbunarea : pînă nu termină cu toţi care au însemnat ceva în satu'ăsta, o să fie surd şi orb. Dar am vorbit cu Isosică, Ţugurlane, tu trebuie să laşi silozul ăsta în pacea lui şi să vii în sat, şi să nu laşi comuna pe mîna lui alde Vasile al Moaşii. De ce stai tu deoparte ? Mai eşti în partid ?

ŢUGURLAN : Mai sînt. Din partid nu ies, orice-ar fi !

MOROMETE : Trebuie să-ţi spun că în tine a mai rămas speranţa !

ŢUGURLAN : Şi ce să fac eu, Moromete ? *(Semn că acest indemn, care îi venea acum din afară, îi venise şi lui, şi nu o dată, dinlăuntru, şi că nu trecuse niciodată la întrebarea pe care acest indemn o conţinea.)* Ce pot să fac ? Crezi că eu nu-i urmăresc şi nu văz cum se mănîncă între ei ? La ce-ar folosi să le sporesc şi eu numărul cu unu, chit că, să zicem, un oarecare timp aş reuşi să ajung în fruntea comunei ?

MOROMETE : Nu-mi răspunzi ca unul care îşi dă seama ce-i spun eu.

(Se lăsă o tăcere. Cei doi păreau însă acum surzi la cîntecul lăutarilor şi la vocile celorlalţi, care se încurcau, se ridicau şi coborau neîncetat.)

ŢUGURLAN : Ai dreptate. N-am înţeles bine. Mai spune o dată.

MOROMETE : Ţugurlane, tu eşti omul care ne cunoşti şi pe noi, şi ştii ce a fost bun şi ce a fost rău în viaţa pe care am dus-o mai înainte, şi îi cunoşti şi pe ăi săraci, care acum sînt chemaţi să facă ei altă viaţă. Viaţa asta, pe care vor ei s-o facă mai bună, cine îi împiedică ? De ce cred ei că noi ? Viaţa asta, numai tu poţi s-o faci, fără să treci peste noi cum trec ei cu grapa peste bolovani. Nimeni altul în satul nostru nu e în stare să înţeleagă şi să facă ce spun eu acuma, afară de tine. Tu eşti speranţa ! Întoarce-te în sat şi fă tu primul pas ! Ai să vezi ! O să vie alături de tine o sută. *(Pe chipul lui Ţugurlan începu să apară acea schimbare pe care o dă totdeauna bătaia nedorită sau neaşteptată a inimii, puternică şi înaltă, şi care apare înaintea gîndirii sau a înţelegerii.)* La urma urmei, ce aştepţi tu ? Să hotărască alţii pentru soarta ta ?

ŢUGURLAN *(într-un tîrziu)* : Oricît cred eu că ştiu ce s-a întîmplat în sat, e clar că ceva îmi scapă, de îmi vorbeşti tu aşa. Eu ştiu tot ce s-a întîmplat, dar n-ai vrea să-mi povesteşti tu ? Vreau să aud de la tine. Spune-mi pe concret, de ce ai venit la mine.

MOROMETE : A treia zi, adică, ce zic eu a treia, a doua zi după ce a fost numit preşedinte (că în prima a fost ocupat să-şi aresteze neamurile şi să le trimeată la puşcărie), Vasile ăsta, al Moaşii, a pornit prin sat să ia bucatele oamenilor, şi alde Gheorghe al Mariei lui Piţur, ginerele lui Trafulică, s-a speriat şi a luat-o la fugă spre pădure. Dar apa se umflase şi l-au împins în gîrlă şi l-au înecat...

ŢUGURLAN : Vasile a făcut chestia asta ?

MOROMETE : Da, Vasile personal. Nu era el președinte, nu dăduse el ordinele, cum să se procedeze ? Și-atunci ? Să te mai miri, cînd o să auzi că cine știe ce-are să ne facă, și mie și altora.

ȚUGURLAN *(răgușit)* : Nu e bine.

MOROMETE : Nu e bine deloc. *(Apăsînd pe ultimul cuvînt, vrînd să arate că absența binelui nu e totdeauna totală, dar că în cazul de față era.)* Întrebarea mea, Țugurlane, e următoarea : tu cu Isosică poți să te înțelegi ?

ȚUGURLAN : Pot. Dar ăsta te vinde la prima cotitură.

MOROMETE : Numai dacă e la ananghie. Ideea mea e că Vasile o să-l dea jos și pe Isosică, și Isosică știe și el ce-l așteaptă, i-am spus și eu, dar știa și el, că nu e prost. Vii, Țugurlane ? *(Țugurlan nu răspunse, dar turnă, parcă îndirjit, în pahare, pe care apoi le ciocniră și le goliră, însetați.)* Cum o să faci și cum să procedezi, asta știi tu mai bine, și părerea mea e să intri la moară, cantaragiu. Asta poate să-ți aranjeze Isosică, chiar dacă n-o să fie deloc lesne, fiindcă o are și el pe cap pe muierea aia a lui, rea, pe Ciulca. Da' trebuie să-ți facă, îți garantez. În ce mă privește pe mine, o să vă vorbesc pe-amîndoi de bine prin toate părțile. Și o să am dreptate. Fiindcă dacă eu îți spun ție o vorbă, știu că ne înțelegem. Mai mult îmi dau și eu seama că nu se poate. Țugurlane, eu știu încotro mergem ! Ce vreau eu personal, e să mergem cît mai încet, fiindcă nu sînt, neam, doritor să văd și cu ochii ce-o fi ! Îmi închipui ! Noi, care am apucat să trăim pe loturile noastre pînă la cincizeci de ani, rămînem la asta. Dar eu nu neg că poate să iasă bine pentru voi, care n-aveți ce pierde, și pentru ăștia tinerii, care nu știu ei bine ce înseamnă să ai pămîntul tău, la deal, și căruța și vitele, în bătătură... Știu un lucru, că pămîntul trebuie muncit, și nu cum crede Bîznae, că o să se coacă bucatele pe el singure. Vii, Țugurlane ?

ȚUGURLAN : Vin, Moromete. *(Și prin chipul lui nebărbierit și încă tînăr țîșnea parcă din nou, însuflețindu-l ca odinioară, dogoarea îndrăznelii și a hotărîrii.)*

Scena 3

Curtea Moromeților. Nuntă mare, nunta Ilinchii, cu aviatorul ei, așa cum dorise și se împlinea, în casa tatălui. Rumoare generală, fiindcă se mîncase — lungile mese erau pline de farfurii, pahare, sticle, o mare de sticle — și acum se bea. Mulți erau în picioare, cu paharele în mînă. Lăutarii atacară o sîrbă, care se și formă, și începură zdupăitul și chiuiturile. În capul meselor dispuse în formă de U se vedeau Ilinca-mireasă, aviatorul ei, cu beteală la piept, în costum negru, Moromete, Țugurlan și Isosică. Acesta fuma învăluit în rotogoale de fum.

ISOSICĂ : Toată chestia, acuma, nu mai e Vasile, vă spun. Chestia cu înecatul ăluia l-a dat gata. El era deja președinte cînd s-a întîmplat. Le-am explicat că Niculae era plecat de mult din sat, înainte de terminarea campaniei.

ȚUGURLAN : Bine, înțeleg eu, o să mă duc la Raion și o să vorbesc. Dar mai depinde și de tine, Isosică. Trebuie să vorbești și tu, în numele organizației. Îți spun, dacă te gîndești la alt om, ești liber, mă întorc la siloz și, vorba lui Moromete, socoteala ciobanului e achitată.

MOROMETE : Cum să se gîndească la alt om ! ?

ISOSICĂ : Nu mă gîndesc la alt om. Mă gîndesc ce trebuie să facem ca să reușim. Ai stat prea multă vreme retras, Țugurlane. Din '45. Sînt aproape opt ani de-atunci ! Nu te cunoaște nimeni la Raion.

MOROMETE : O să-l cunoască de-aici înainte. Înainte să fie cineva cunoscut, e necunoscut. Numai, voi să-l susțineți.

ISOSICĂ : Asta nici nu mai intră în discuție.

MOROMETE : Atunci, hai să bem și noi un pahar. 'ai noroc !

ȚUGURLAN : Noroc !

ISOSICĂ : Noroc !

(Între timp, sîrba și chiuiturile nu încetaseră. O fată veni și îi șoptise ceva la ureche miresei, care se ridicase și ieșise de sub șopronul uriaș, special construit, unde se petrecea. Aviatorul, soțul ei, o urmă.)

AVIATORUL : Unde te duci ?

ILINCA *(fluturînd mîinile — gestul ei)*: Ei...

AVIATORUL : Ce „ei" ? Ce-ați pus la cale ?

ILINCA : O să vezi. Eu mă duc ! *(Vrînd să spună că alta nu s-ar duce. Și dispăru în noapte.)*

CATRINA *(neîmpăcată, Alboaicii)* : Nu dau un pogon la nimeni, faceți ce vreți !

ALBOAICA : Hai, mamă, uită și tu de pogoane, dă-le înghiraților...

CATRINA : Ba eu nu uit nimic.

ALBOAICA : Mamă, n-ai încotro. Să-ți spun secretul, cu toate că Ilinca mi-a spus să nu ți-l spun.

CATRINA : Ce secret ?

ALBOAICA : Tata i-a trecut Ilinchii casa și locul și două pogoane de pămînt. Așa că...

CATRINA *(năucită)* : Eu nu știu... Eu nu-i trec nimic ! *(Alboaica, poancă, e veselă, în veselia generală. Nu-i mai răspunde Catrinei.)*

(Lăutarii atacară un cîntec. Pe deasupra meselor, pornind din căpriorii șopronului improvizat, coborau largi spirale de hîrtie colorată. Doi copii, excitați de petrecerea generală, alergau pur și simplu pe mese, fără însă să răstoarne vreo sticlă sau să spargă vreun pahar. Alături de șopron, focul ardea sub cazane, în care fierbea ciorba de potroace, sub supravegherea a două muieri. Poarta mare a lui Moromete se deschise și Ilinca intră călare pe un măgar. Doi flăcăi o însoțeau, ținînd animalul de căpăstru. Sîrba se stinse.)

GLASURI : Faceți loc, faceți loc.

(Ilinca înainta aplecată pe coama măgarului, simbol, în acea clipă, al sexualității încăpățînate și eterne. Mireasa se supunea. Intră între mese și ajunse în fața părinților, a rubedeniilor și a soțului. Măgarul, semidresat, își plecă botul, gata s-o răstoarne pe mireasă, care însă se ținea bine, nu fără ca tînărul ei corp să fie văzut, cu pulpele voinice încolăcite pe spinarea măgarului, cu chipul îmbujorat, rușinat de sugestia pe care acceptase s-o facă tuturor, că era mireasă și că se așteptau de la ea copii.)

CATRINA *(indignată)* : Obicei păgîn ! *(Ridicîndu-se, în timp ce măgarul era întors, cu mireasă cu tot, și dispărea în noapte.)* Nu așa am învățat-o eu, nemernica ! Bărbatul nu e un măgar!

O precizare

Mă grăbesc să precizez un lucru : în paginile pe care le publică azi revista „Teatrul", fiecare replică, fiecare cuvînt al dialogului a fost cîntărit și definitivat de autor ; în ceea ce privește parantezele — care îl interesau mai puțin —, dacă, în locul uzualelor „indicații de mișcare", ori coexistînd cu ele, apar aici fragmente de proză, păstrate ca atare, cu fermecătorul lor perfect simplu oltenesc, este pentru că, deși insista mereu să scurtăm, să păstrăm doar esențialul, am amînat întruna, ezitînd a renunța la tot ceea ce puteau ele sugera, actorilor și regiei, în pregătirea spectacolului. „Mai tîrziu, am să tai mai tîrziu". Iar acum e prea tîrziu, ar fi o impietate.

Am discutat cu Marin Preda scenă cu scenă. Citeam cu glas tare, iar el cronometra : îl interesa durata („Să nu plictisim, teatrul nu e roman, iar eu nu știu să scriu teatru !"). Dar era „prins", îl interesa, și apoi, dacă se apucase de o treabă, voia s-o facă pe cît se putea de bine. Asculta cu o modestie desăvîrșită, exemplară, orice observație, deși ținea cu încăpățînare la fiecare cuvînt, și elabora cu minuțiozitate.

A intuit necesitatea de a amplifica partea dramatică : astfel, a introdus, ulterior, tabloul de la arie, acceptînd o sugestie. Am discutat îndelung tabloul ploii ; voia să taie, se temea de faptul că e irealizabil în teatru ; la fel, îl preocupa visul lui Moromete. Le găseam antologice și, din nou, aminam reducerea lungilor paranteze : de unde altundeva s-ar fi putut mai bine hrăni adevărul interpretării, decît din aceste pagini în care trăiesc reacțiile și stările personajelor ?

LĂUTARII *(începînd să cînte)* : „Cucoana lui boier Bratu / Hai digloi, digloi / M-a chemat să-i repar patul, / Hai digloi, digloi / Dar ce fel de reparat, / Hai digloi, digloi / Că mai rău i l-am stricat, / Hai digloi, digloi !"

(Moromete se ridică în mijlocul acestui cîntec şi se auzi finalul cînd el se şi îndepărta de marea petrecere.)

Scena 4

Curtea Ficăi. Moromete intră în curte. bătu în geam. Fica ieşi.

FICA : Ilie, ai fugit de la nunta fi-tei !

MOROMETE : N-am fugit, Fico, am mers încet.

FICA *(surîzînd cu şiretenie)* : Atît de încet vii tu la mine, Ilie ?

MOROMETE : Da, atît de încet cum se stinge lampa.

FICA : Da, Ilie, dar acum a răsărit soarele.

MOROMETE : Aşa e, Fico ! Aşa e, copilo... *(Luîndu-i chipul în palma sa aspră.)* Aşa face hoţu-ăsta mereu, vrei tu sau nu vrei, el răsare.

(Ea îşi plecă fruntea, apoi deodată îi prinse mîna care o mîngîia, şi o ţinu strîns la sîn, în timp ce într-adevăr soarele inunda pămînturile.)

S F Î R Ş I T

Marţi 15 mai, după-amiază, am vorbit la telefon. Mă ruga insistent să urmăresc şi să grăbesc dactilografierea ultimei variante. Repeta : „Nu am timp". Deşi nu ne făcuse s-o simţim : nici o discuţie cu el nu era pe fugă, avea o răbdare şi o putere de concentrare de-a dreptul extraordinare.

Ultima convorbire telefonică am avut-o miercuri. Textul era gata, bătut la maşină. Mi-a propus să ne vedem, să facem lista de personaje şi să mai facem o lectură, pentru ultimele corecturi şi tăieturi. „Am repetiţie" — am spus, ratînd, astfel, ultima întîlnire cu Marin Preda. Urma să plece la Focşani, apoi, la întoarcere...

Lista de personaje am făcut-o, deci, singură, în ordinea intrării în scenă. Împărţirea în tablouri şi scene urmează necesitatea firească a schimbării locurilor de joc. Dar, au rămas pentru totdeauna nescrise pasajul cu care avea de gînd să îmbogăţească scena nunţii Ilincăi, alte replici în care simţea nevoia să transcrie sugestia „de stare" a unor pasaje de proză, ori cele cîteva cuvinte răutăcioase pe care voia să le pună în gura Catrinii Alboaicii, fetişcana prin ale cărei obrăznicii transpare ceea ce vorbesc cei din casă despre Catrina lui Moromete, în absenţa ei...

Nu pot încă să admit ceea ce s-a întîmplat, de aceea, probabil, nu ştiu cum să închei aceste rînduri, care se cuvine să fie sobre şi limpezi.

Anca OVANEZ-DOROŞENCO